

Sahə 1 Külək Elektrik Stansiyası Layihəsi
Abşeron rayonu
Azərbaycan



Yaşayış Vasitələrinin Bərpası
Planı - LAYİHƏ (YVBP)

Sifarişçi:



May 2022, V4

SƏNƏD HAQQINDA MƏLUMAT

LAYİHƏNİN ADI	Sahə 1 Külək Elektrik Stansiyası Layihəsi, Abşeron rayonu, Azərbaycan
5Cs LAYİHə NÖMRƏSİ	1305/001/089
SƏNƏDİN ADI	Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı - LAYİHə
SİFARİŞÇİ	ACWA Power
5Cs ŞİRKƏTİNİN LAYİHə MENECERİ	Rim Cabr
5Cs ŞİRKƏTİNİN LAYİHə DİREKTORU	Ken Veyd

SƏNƏD DÖVRİYYƏSİNƏ NƏZARƏT

VERSİYA	TARİX	TƏSVİRİ	MÜƏLLİF	YOXLAYAN ŞƏXS	TƏSDİQLƏYƏN ŞƏXS
1	05/02/2022	YVBP	EFO	RMJ	KRW
1.1	16/02/2022	Düzəliş edilmiş YVBP	EFO	RMJ	KRW
2.0	12/04/2022	Yenilənmiş YVBP	EFO	RMJ	KRW
3.0	26/04/2022	İctimaiyyətə açıqlamaq üçün YVBP layihəsi	EFO	RMJ	KRW
4.0	13/05/2022	İctimaiyyətə açıqlamaq üçün YVBP layihəsi	EFO	RMJ	KRW



1	Maliyyə kapitalı	Yerindən, icra üsulundan və ya funksiyasından asılı olmayaraq, bütün təşkilatlar öz məhsul və xidmətlərini uzun müddət təmin edə bilmək üçün <i>Dayanıqlı İnkişafın 5 Kapitalından</i> asılıdır.
2	Sosial kapital	
3	Təbiət kapitalı	"5 Capitals" şirkətinin bütün nailiyyətləri dayanıqlığa söykənir. Harada
4	İstehsal edilmiş kapital	çalışmağımızdan asılı olmayaraq, müştərilərimizə bu kapital aktivlərinin ehtiyatlarını qorumaq və artırmaq üçün vasitələr təqdim etməyə çalışırıq.
5	İnsan kapitalı	

MƏSULİYYƏTDƏN İMTİNA BİLDİRİŞİ

"5 Capitals" hər hansı digər tərəfin bu sənədə əsaslanması və ya bu sənədin hər hansı digər məqsədlə istifadə edilməsi ilə bağlı yaranan nəticələrə görə məsuliyyət daşımır.

Bu sənəddə məxfi məlumatlar və əqli mülkiyyətə əsaslanan məzmun var. Bu sənəd onu sifariş verən tərəfin razılığı olmadan digər tərəflərə göstərilməməlidir.

Bu sənəd onu sifariş edən tərəf üçün buraxılır və xüsusi olaraq yuxarıda müəyyənləşdirilmiş layihə ilə bağlı məqsədlər üçün hazırlanıb. Hər hansı digər tərəf bu sənədə əsaslanmamalı və ya bu sənəd hər hansı digər məqsəd üçün istifadə edilməməlidir.

MÜNDƏRİCAT

1	GİRİŞ _____	1
1.1	Layihə _____	1
1.2	YVBP-nin məqsədləri _____	2
2	LAYİHƏNİN İCMALI _____	3
2.1	Layihənin yeri _____	3
2.2	Layihənin təsviri _____	4
2.2.1	əlaqədar qurğular _____	5
2.3	Layihənin tikintisi və istismara verilməsi üzrə tələblər _____	8
2.4	Layihənin istismar tələbləri _____	8
3	NORMATİV BAZA VƏ STANDARTLAR _____	9
3.1	Milli normativlər _____	9
3.1.1	Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası _____	10
3.1.2	Torpaq Məcəlləsi _____	10
3.1.3	Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun _____	12
3.2	Kreditörün tələbləri _____	14
3.2.1	AYİB _____	14
3.2.2	AİB _____	15
3.2.3	OFID _____	16
3.2.4	Ekvator Prinsipləri _____	16
3.3	Milli tələblər ilə Kreditor tələbləri arasındakı boşluqların təhlili _____	18
4	İLKİN ŞƏRAİT VƏ KONTEKST _____	24
4.1	Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ _____	24
4.2	Torpağın əldə olunması prosesi _____	24
4.3	Torpaqdan istifadə _____	25
4.3.1	Məsləhətləşmələr və mü sahiblər _____	25
4.3.2	Fermerlərlə sorğu _____	26
4.3.3	Müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri _____	26
4.3.4	Çaylı kəndindən (indi Pirəkəşkül adlanır) olan ev təsərrüfatları _____	27
4.3.5	Bitki toplayanlar _____	32
4.4	Layihənin torpaq ehtiyacları _____	33
4.5	Torpaq istifadəçiləri üçün alternativ torpaqların olması _____	34

4.5.1	Alternativ torpaq sahələrinin qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar davam edən proses	34
-------	---	----

5	İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASININ ƏHATƏ DAİRƏSİ	36
5.1	Ev təsərrüfatlarına təsirlər	36
5.2	Bitki toplayanlara təsirlər	37
5.2.1	Əmək haqqının itirilməsi	38
5.2.2	Həssas qruplara təsirlər	38
6	MARAQLI TƏRƏFLƏRLƏ MƏSLƏHƏTLƏŞMƏLƏR	40
6.1	Ümumi icmal	40
6.2	İctimai Məlumat Mərkəzi (İMM)	41
6.3	YVBP çərçivəsində məsləhətləşmələr	42
6.4	Şikayətlərə baxılma mexanizmi	43
7	İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASI İLƏ ƏLAQƏDAR ÇƏRÇİVƏ VƏ METODOLOGİYƏ	45
7.1	Uyğunluq meyarları	45
7.2	Son tarix	46
7.3	Təyinat matrisası	47
7.4	Qiymətləndirmə və kompensasiya	50
7.4.1	Qiymətləndirmə metodologiyası	52
7.4.2	Kompensasiya metodu	52
8	İNSTITUSİONAL MƏSULİYYƏT	53
8.1	Hökumət qurumu	53
8.2	Pirəkəşkül bələdiyyəsi	53
8.3	ACWA Power	53
8.3.1	Baş direktorun müavini (Layihə Şirkəti)	53
8.3.2	Biznesin inkişafı qrupu (Azərbaycan heyəti)	53
8.3.3	Maliyyə şöbəsi	54
8.3.4	EvəS tədbirlərinin icrası üzrə menecer	54
8.3.5	İR üzrə menecer	54
8.4	Ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi	55
8.5	Qiymətləndirmə üzrə məsləhətçi	55
9	İCRA QRAFİKİ	56

9.1	Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı - Qrafik	56
10	MONİTORİNG VƏ HESABAT VERMƏ	60
10.1	Auditlər	61
10.1.1	Daxili audit	61
10.1.2	Üçüncü tərəf auditı	62
10.2	İcra üçün büdcə	62

ABREVIATURALARIN SİYAHISI

ABREVIATURA	MƏNASI
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
İSİ	İnşa et – Sahib ol – İstismar et
E Və S	Ekoloji və Sosial
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
ƏMSSTQ	ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi
ESİS	Ekoloji və Sosial İdarəetmə Sistemləri
ŞBM	Şikayətlərə baxılma mexanizmi
GİP	Qabaqcıl Beynəlxalq Təcrübə
BMK	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası
MK	Məcburi Köçkünlər
TİM	Torpaq İcarə Müqaviləsi
YVBP	Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı
EN	Energetika Nazirliyi
NOMAC	"National Operations and Maintenance Company Ltd."
OFID	OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu
LTMQŞ	Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslər
EESM	Elektrik Enerjisinin Satınalma Müqaviləsi
MTQƏP	Maraqlı Tərəflərlə Qarşılıqlı Əlaqə Planı
KTG	Külək turbinli generatorlar
5 Capitals	"5 Capitals Environmental and Management Consultancy" konsaltinq şirkəti

1 GİRİŞ

1.1 Layihə

Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramının (2016-2020) məqsədi alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin payını 20%-ə artırmaqdır. Proqramda külək enerjisi üstünlük verilən alternativ enerji kimi müəyyənləşdirilib və Beynəlxalq Enerji Agentliyinin (BEA) məlumatlarına əsasən külək enerjisinin hesablanmış illik gücü 800 MVt təşkil edir. Buna səbəb Azərbaycanda küləyin məhdudiyyətsiz mövcudluğu və bu texnologiyanın xərclərinin nisbətən aşağı olmasıdır (BEA, 2020). “ACWA Power” şirkəti Azərbaycanda 240 MVt gücündə külək enerjisi layihəsinin işlənməsi, inşası və istismarı üçün Energetika Nazirliyi (EN) ilə icra sazişi imzalayıb. Külək enerjisi layihəsinin Elektrik Enerjisinin Satınalma Müqaviləsinə (EESM) uyğun olaraq “İnşa et-Sahib ol-İstismar et” (İSİ) modeli əsasında 25 il fəaliyyət göstərməsi gözlənilir. 240 MVt gücündə külək enerjisi layihəsi aşağıdakı qaydada iki (2) yerə bölünərək inşa ediləcək:

- Xızı 3: 162.5 MVt-dək gücdə olacaq və Xızı rayonunda yerləşən maksimum 25 ədəd 6.5 MVt-lıq külək turbinli generatorlardan (KTG) istifadə etməklə enerji generasiya edəcək;
- Sahə 1: 78 MVt-dək gücdə olacaq və Abşeron rayonunda yerləşən 12 ədəd 6.5 MVt-lıq KTG-dən istifadə etməklə enerji generasiya edəcək.

“ACWA Power” şirkəti özünün müəyyənləşdirilmiş Ekoloji və Sosial Siyasətləri və standartları/tələbləri olan Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB), Asiya İnkişaf Bankı (AİB) və OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu (OFİD) kimi beynəlxalq kreditorlardan layihə üçün maliyyələşmə əldə etməyə çalışır.

“ACWA Power” şirkəti Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsini (ƏMSSTQ) aparmaq, habelə ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı digər işləri (Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı (YVBP)) yerinə yetirmək üçün “5 Capitals Environmental and Management Consulting” (5 Capitals) konsaltinq şirkətini cəlb edib. “5 Capitals” şirkəti iş həcmnin bir sıra elementlərinin (buraya təsirə məruz qalan torpaq istifadəçilərinin müəyyənləşdirilməsi, yaşayış vasitələrinə təsir və s. ilə bağlı məsələlərin həllində dəstək göstərilməsi daxildir) icrasını yerli konsaltinq şirkəti olan Ecoenergy Ltd. şirkətinə (Ecoenergy) tapşırıb.

Bu sənəd Sahə 1 Layihəsi üçün ƏMSSTQ ilə paralel şəkildə hazırlanmış Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsidir. YVBP-nin layihəsində layihə sahəsində yaşayış vasitələrinin bərpası və iqtisadi sabitliyin pozulmasının kompensasiyası üçün məqsədlər, prinsiplər və planlaşdırılmış yanaşma təsvir edilir.

Vurğulamaq lazımdır ki, Layihənin icrası insanların fiziki yerdəyişməsi və ya köçürülməsi ilə nəticələnməyəcək. Bundan əlavə, KES layihə sahəsi bələdiyyə və ya hökumət tərəfindən hər hansı rəsmi müqavilə əsasında icarəyə verilməyib və ya istifadə olunmur.

Layihə sahələrinə giriş-çıkış yalnız tikinti fazasında sağlamlıq və təhlükəsizlik səbəblərinə görə müvəqqəti məhdudlaşdırılacaq. Sözügedən məhdudiyyət bilavasitə layihə sahəsi (yəni, turbin dayaq zonaları, giriş yolu, açıq anbar sahələri və s.) və 18 ay davam edən tikinti müddəti ilə məhdudlaşacaq. Bununla belə, istismar mərhələsi ərzində sahə hasarlanmayacaq və çobanlar/fermerlər sahələrə daxil ola biləcəklər. Beləliklə, yaşayış vasitələrinə təsirin çox minimal olacağı və yalnız tikinti fazası ilə məhdudlaşacağı gözlənilir.

1.2 YVBP-nin məqsədləri

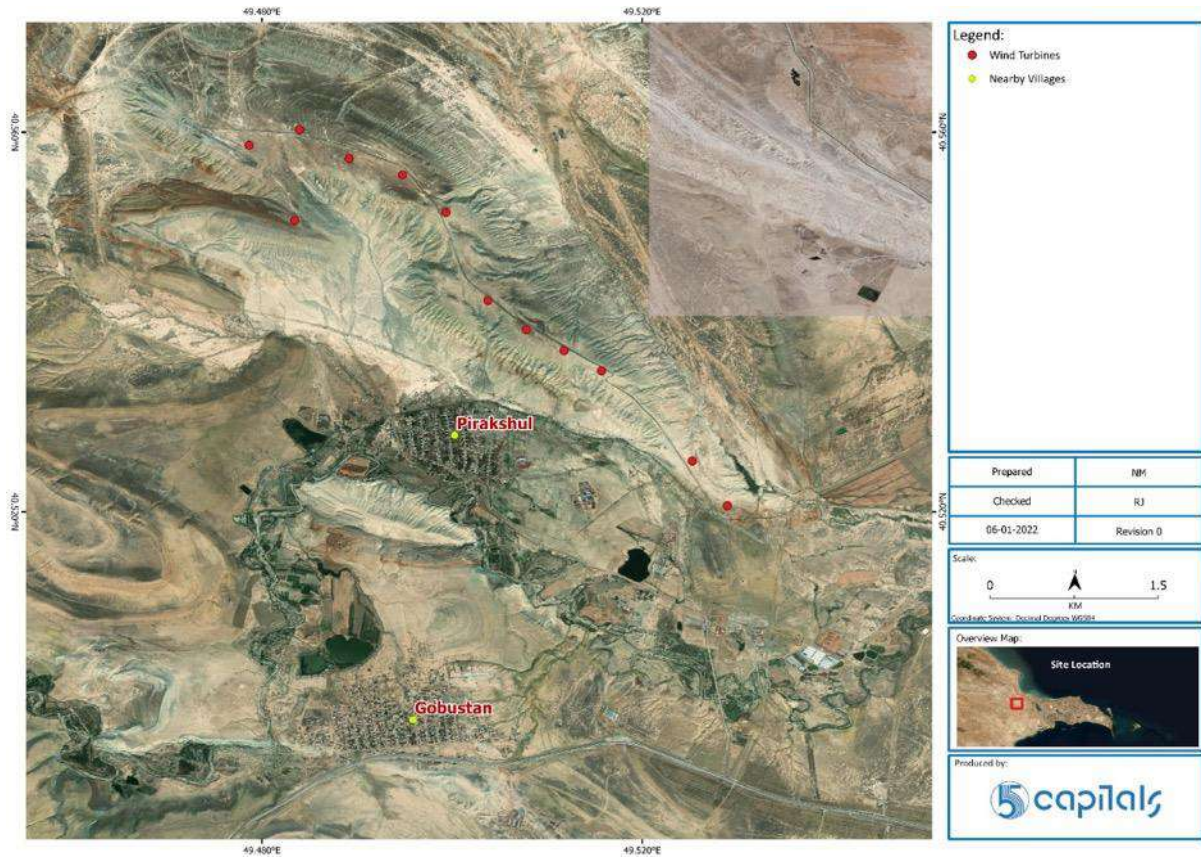
- Layihənin icrası nəticəsində iqtisadi sabitliyin pozulmasının Layihə tərəfindən necə aradan qaldıracağını (Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslərin (LTMQŞ-lər) yaşayış vasitələrini bərpa etməklə və yaşayış standartlarının Layihənin icrasından sonra pisləşməməsini təmin etməklə) müəyyənləşdirən rəhbər prinsiplər təmin etmək;
- Torpaq üzrə qanuni icarə müqavilələri və ya hər hansı tanınan qanuni hüquqları olmayan LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin bərpasına görə kompensasiya alma hüququnu təmin etmək;
- LTMQŞ-lərə əlavə dəstəyin verilməsini təmin etmək məqsədilə LTMQŞ-lər arasında aztəminatlı/həssas qrupların mövcudluğunu müəyyənləşdirmək;
- LTMQŞ-lərin hər hansı narahatlıqlarını/şikayətlərini həll etmək, əlavə məlumat sorğusunu və s. nəzərə almaq üçün riayət ediləcək şikayətlərə Baxılması Mexanizmini ümumi şəkildə təsvir etmək;
- Yaşayış vasitələrinin bərpasının nəticələrinin, onların LTMQŞ-lərin yaşayış standartına təsirlərinin monitorinqi üzrə tələbləri və YVBP-nin məqsədlərinin təmin olunub-olunmadığını müəyyənləşdirmək;
- YVBP-nin icrasının monitorinq edilməsi və lazım gəldikdə düzəldici tədbirlərin görülməsi üçün təşkilati tədbirləri və proseduraları müəyyənləşdirmək.

2 LAYİHƏNİN İCMALI

2.1 Layihənin yeri

Layihə Azərbaycanın Xızı və Abşeron rayonları arasında uzanan ərazidə yerləşir. Layihə sahəsi Bakı şəhərindən şimali qərb tərəfdə təxminən 28-45km məsafədədir. Pirəkəşkül (həmçinin Çaylı kəndi də adlandırılır) aşağıdakı şəkildə göstəriləyi kimi KES-dən qərbə doğru təxminən 1km məsafədə yerləşir.

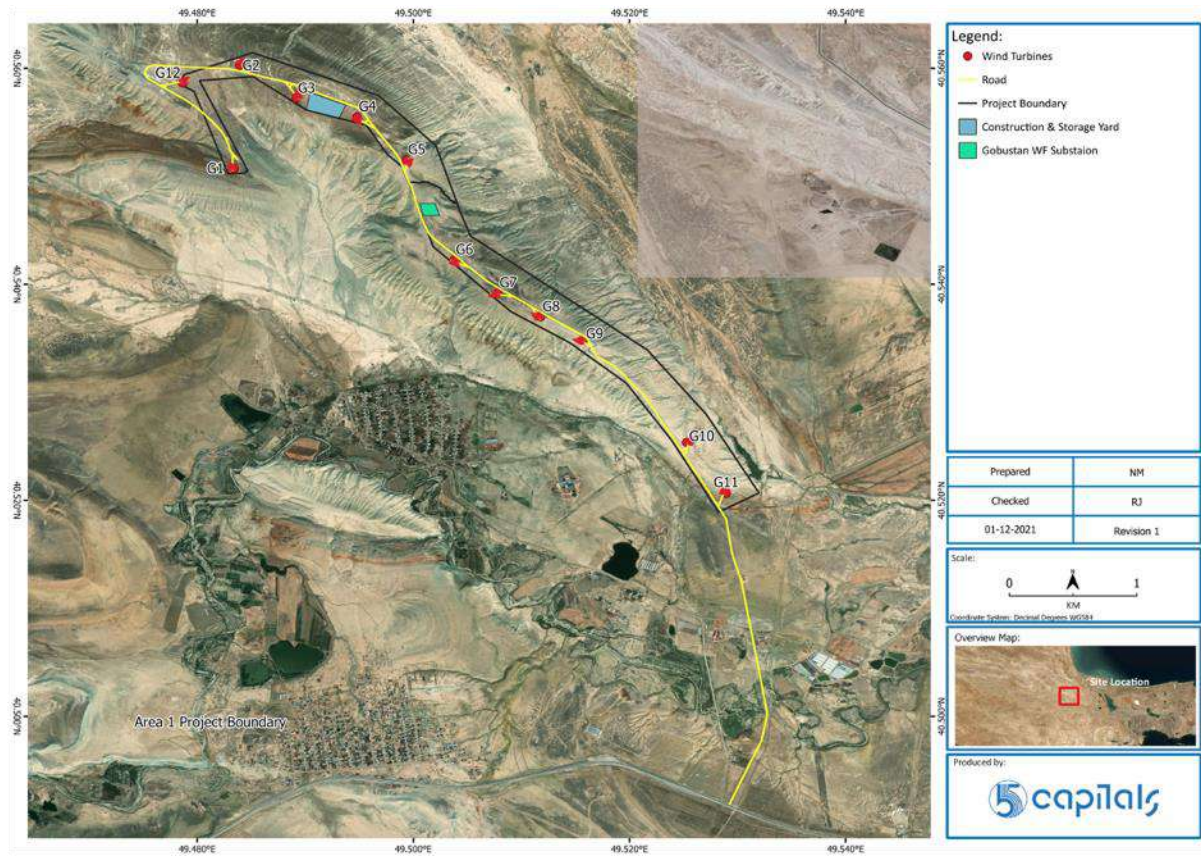
Şəkil 2-1 Layihənin yeri



Layihənin əhatə zonasına aşağıdakılar daxil olacaq:

- KTG platformaları (buraya bünövrə və kran dayaq sahəsi daxildir);
- Yarımstansiya və hər hansı anbar obyektləri;
- Yeraltı kabellər üçün xəndəklər; və
- Giriş yolları.

Şəkil 2-2 Layihənin ümumi yerləşmə planı



2.2 Layihənin təsviri

Nəzərdə tutulan Layihə hakim küləklərdən ən səmərəli şəkildə istifadə olunmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulan sahə boyunca xüsusi düzülüşlə düzülmüş 12 KTG-dən ibarət olacaq.

Sahə 1 KES üçün nəzərdə tutulan külək turbin generatoru Envision Energy EN-171/6.5 külək turbin modelindən ibarətdir. "EN-171/6.5KTF modeli 6.5 MVt nominal gücə, 171 m rotor diametrinə və üç (3) pərə, üfüqi oxa, əks külək istiqamətinə, sürət tənzimləməsi və dəyişən meyilləndirmə (bucaq) tənzimləməsinə malikdir (Envision Energy Co., Ltd, n.d.)".

Külək turbin generatoru Envision Energy EN-171/6.5 külək turbin modelindən ibarətdir. Bu turbin 6.5 MVt nominal gücə, 171 m rotor diametrinə və üç (3) pərə, üfüqi oxa, əks külək istiqamətinə, sürət tənzimləməsi və dəyişən meyilləndirmə (bucaq) tənzimləməsinə malikdir. Layihəyə həmçinin aşağıdakılar daxil olacaq:

- Daxili giriş yolları;
- Layihəni mövcud yol şəbəkəsinə birləşdirən giriş yolu;
- Külək elektrik stansiyası və yarımstansiya arasındakı yeraltı elektrik xətti birləşmələri.

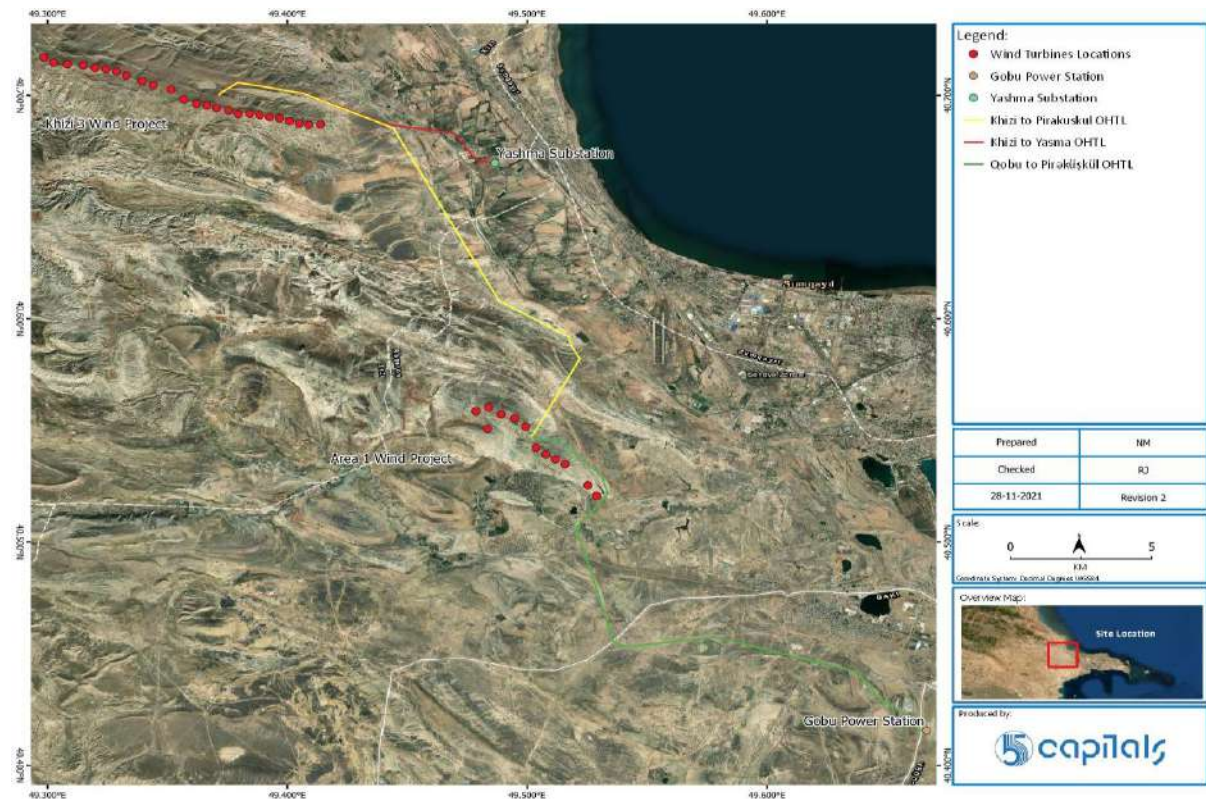
2.2.1 əlaqədar qurğular

Hava elektrik veriliş xətləri (HEVX) hər iki külək elektrik stansiyasını (Xızı 3 və Sahə 1 KES-lər) dövlət elektrik şəbəkəsinə birləşdirəcək. HEVX xətlərinin işlənməsi, inşası, istismara verilməsi və istismarına Layihənin alıcısı, yəni Azərenerji Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (Azərenerji) cavabdeh olur və beləliklə də, HEVX Layihə üçün “əlaqədar qurğu” hesab edilir; belə ki, bu, kreditör ilə bağlanan kredit sazişləri çərçivəsində birbaşa maliyyələşdirilmir. Buna görə də, YVBP HEVX-i əhatə etmir və Sahə 1 KES ilə məhdudlaşır.

HEVX aşağıdakı qeyd olunduğu kimi üç (3) xəttə bölünür:

- 220 kV-luq Xızı 3 - Yaşma HEVX: Bu HEVX Xızı 3 KES yarımsansiyasını mövcud Yaşma yarımsansiyasına birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 20 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə qırmızı xətlə göstərilib) – Xızı 3 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib;
- 220 kV-luq Xızı – Pirəkəşkül HEVX: Bu HEVX Xızı 3 və Sahə 1 KES yarımsansiyalarını birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 30 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə sarı xətlə göstərilib) – Xızı 3 və Sahə 1 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib; və
- 220 kV-luq Pirəkəşkül – Qobu HEVX: Bu HEVX xətti Sahə 1 KES yarımsansiyasını mövcud Qobu elektrik stansiyasına birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 30 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə yaşıl xətlə göstərilib) – Sahə 1 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib.

Şəkil 2-3 HEVX yerləşmə xəritəsi



ƏMSSSTQ tədqiqatı çərçivəsində HEVX-nin işlənməsi ilə əlaqədar potensial təsirin ilkin qiymətləndirilməsi aparılıb. Qiymətləndirmə HEVX ilə əlaqədar hər hansı riskləri müəyyən etmək üçün zəruri olan ekoloji və sosial sahələrin ilkin vəziyyətinin tədqiqatlarından ibarət olub. Qeyd olunanlara 2021-ci ilin aprel və may aylarında aparılan ilkin ərazi araşdırması və kəşfiyyat işləri aiddir. Həmin müddət ərzində marşrut boyu əsas ekoloji və sosial reseptorlar müəyyən edilib. Tədqiqatın nəticələri alıcının diqqətinə çatdırılıb. Nəticədə "Azərenerji" müəyyən edilmiş insan və ətraf mühit reseptorlarından yan keçmək üçün HEVX-nin ilkin marşrutunu yenidən nəzərdən keçirib.

Sosial-iqtisadi sorğu müddətində toplanmış məlumatlara əsasən, HEVX boyu yerləşən torpaqlar əsasən dövlət və bələdiyyə mülkiyyətindədir. Torpaqların heç biri xüsusi mülkiyyətdə deyil. "Azərenerji" HEVX-nin işlənməsi zamanı milli tələblərə riayət edəcək. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 10.06.2005-ci il tarixli 103 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Gərginliyi 1000 volt dan yuxarı olan elektrik şəbəkələrinin mühafizəsi Qaydaları"na əsasən, "Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarına daxil olan torpaq sahələri torpaq mülkiyyətçisinin və yaxud istifadəçisinin istifadəsində qalır və onlar tərəfindən bu Qaydaların tələblərinə riayət edilməklə, kənd təsərrüfatı və digər işlərin aparılması məqsədi ilə istifadə oluna bilər". Beləliklə, HEVX-nin işlənməsi üçün yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq torpaqların özgəninkiləşdirilməsi nəzərdə tutulmayacaq.

HEVX boyu müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri barədə məlumat aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur. Onlara fermalar, kənd təsərrüfatı sahələri, sahibsiz itlərə qayğı mərkəzi və hərbi ərazilər aiddir. HEVX ilə əlaqədar aparılmış sosial-iqtisadi tədqiqatın nəticələri ilə tanış olmaq üçün ƏMSSSTQ hesabatının 16-cı Bölməsinə istinad etməyiniz xahiş olunur.

Cədvəl 2-1: HEVX marşrutu boyu müəyyən edilmiş çatışmazlıqlar/torpaq istifadəçiləri

Nö	TORPAQDAN İSTİFADƏ NÖVÜ	HEVX-ə QƏDƏR TƏXMINİ MƏSAFƏ
F01	Ferma	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 110 m
M01	Hərbi baza	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 180 m
B01	Badam bağı	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutu bu badam bağı ilə təxminən 0,5 km məsafədə kəşisir və meyvə bağının məhsuldar badam ağacları olan ən yaxın sərhədindən təxminən 50 m məsafə keçir.
D01	Sahibsiz itlərə qayğı mərkəzi (dövlətə məxsusdur)	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 80 m
B02	İstixana təsərrüfatı	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 80 m
F02	Fermer təsərrüfatı	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 110 m
B03	Tərk edilmiş emalatxana	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 70 m

№	TORPAQDAN İSTİFADƏ NÖVÜ	HEVX-ə QƏDƏR TƏXMİNİ MƏSAFƏ
F03	Fermer təsərrüfatı	Xızı-Pirəkəşkül I HEVX marşrutundan 50 m
D02	Bakı-Mozdok qaz kəməri	Xızı-Pirəkəşkül HEVX Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə (SOCAR) məxsus istismarda olan qaz kəməri ilə kəsişir.
F04	Ferma	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 110 m
M02	Hərbi baza	Xızı-Yaşma HEVX marşrutu hərbi bazanın şərq hissəsindən keçir.
F05	Ferma	Xızı-Yaşma HEVX marşrutundan 15-20 m
F06	Ferma	Xızı-Yaşma HEVX marşrutundan 80 m

Pirəkəşkül-Qobu HEVX badam bağından, Xızı-Yaşma HEVX isə hərbi bazadan keçir. Bu reseptorlar, habelə marşrut boyu müəyyən edilmiş digər fəaliyyət növləri (mal-qaranın otarılması və fermer fəaliyyəti) həmin reseptorlarda qüllə/dirək quraşdırılması zamanı qısamüddətli fasilələrlə üzləşə bilər. Bu mərhələdə dirəklərin dəqiq yeri məlum deyil, çünki HEVX-nin layihələndirilməsi yekunlaşdırılmayıb. Əgər dirəklər Badam bağı, Hərbi baza və hər hansı otlaq ərazilərində yerləşdiriləcəksə, onların fəaliyyətində hər hansı pozuntunun müvəqqəti xarakterli və qısa müddətli olacağı gözlənilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, HEVX üçün nəzərdə tutulan layihə və marşrut yekunlaşdırılmayıb. Ona görə də ƏMSSTQ və sosial-iqtisadi sorğunun nəticələri torpaqdan istifadəyə müvəqqəti məhdudiyyətləri və yaşayış vasitələrinə təsirləri minimuma endirmək üçün "Azərenerji" HEVX-nin yekun planına və marşrutuna təsir göstərəcək. Bu mümkün olmadıqda, "Azərenerji" müvafiq məsləhətləşmələrdən sonra milli qanunvericiliyə və tələblərə əsasən kompensasiya ödəməlidir. ACWA Power şirkəti "Azərenerji"-ni AYİB-in Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulmasına dair tələbləri qəbul etməyə təşviq etməlidir. HEVX boyu torpaqdan istifadəyə potensial təsirlər ƏMSSTQ tədqiqatı çərçivəsində qiymətləndirilib.

Əlaqədar qurğu/obyekt olduğuna görə, Azərenerji HEVX-in inşası ilə bağlı bütün EvƏS risklərinin və təsirlərinin müvafiq qaydada qiymətləndirilməsini təmin etmək məqsədilə müvafiq kreditor tələblərinə riayət edəcək. Təsirlərin qarşısını almaq mümkün olmadıqda, Azərenerji təsirləri minimuma endirmək üçün müvafiq təsirəzaltma və idarəetmə tədbirləri yerinə yetirəcək.

ACWA şirkəti LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi və "Azərenerji"-yə külək elektrik stansiyalarında LTMQŞ-lərə analoji ekvivalent kompensasiyanın ödənilməsi barədə tövsiyələrin verilməsi baxımından uğurlu nəticə əldə etmək üçün "Azərenerji" ilə əlaqə yaratmaq məqsədilə bütün ağılabatan səyləri göstərəcək. "ACWA Power" tərəfindən 10 may 2022-ci il tarixində "Azərenerji"-yə aşağıdakılara riayət olunması ilə əlaqədar müraciət məktubu göndərilib:

- HEVX-nin son layihəsində/marşrutunda sosial-iqtisadi tədqiqatın və ƏMSSTQ tədqiqatının nəticələri nəzərə alınacaq. Mümkün olduqda, "Azərenerji" ƏMSSTQ hesabatında qeyd olunan torpaq istifadəçilərinə və reseptorlara təsirlərin qarşısını alacaq və ya həmin təsirləri minimuma endirəcək;

- “Azərenerji” torpaqdan istifadə ilə əlaqədar hər hansı müvəqqəti məhdudiyyətləri və əhəlinin yaşayış vasitələrinə təsirini minimuma endirəcək. Bu mümkün olmadıqda, “Azərenerji” müvafiq məsləhətləşmələrdən sonra milli qanunvericiliyə və tələblərə əsasən (qeyri-rəsmi istifadəçilər də daxil olmaqla) kompensasiya ödəyəcək;
- “Azərenerji” HEVX-nin inşası müddətində şikayətlərə baxılma mexanizmi tətbiq edəcək; və
- ƏMSSTQ-nin nəticələri ƏMSSTQ hesabatında nəzərdə tutulan təsir azaltma və idarəetmə tədbirləri də daxil olmaqla HEVX layihələndirilməsi, tikintisi və istismarı zamanı tətbiq ediləcək və nəzərə alınacaq.

2.3 Layihənin tikintisi və istismara verilməsi üzrə tələblər

Tikinti və istismara vermə işləri MST Podratçısının müqavilə öhdəliyinə daxil olacaq. Layihə həddüdə daxilində bir (1) sahə müvəqqəti tikinti sahəsi hesab edilir. Bu sahə Layihənin tikinti fazası ərzində Mühəndis-layihələndirmə, Satınalma və Tikinti (MST) Podratçısı və eləcə də subpodratçıları tərəfindən materialların saxlanması üçün tələb olunacaq.

Bu mərhələdə belə başa düşülür ki, tikintinin pik dövrlərində külək elektrik stansiyasında təxminən 80 nəfər işçi heyəti olacaq. Bunlar Layihə Şirkəti, MST Podratçısı və Subpodratçısının işçilərindən ibarət olacaq. MST Podratçısının və subpodratçısının işçiləri üçün yaşayış obyektlərinin dəqiq yeri təsdiqlənməyib. Lakin, işçi qüvvəsinin xeyli hissəsi yerli icmaddan işə götürüləcək və bu işçilər üçün xüsusi yaşayış obyektlərinə ehtiyac olmayacaq. Lakin, hər hansı miqrant və ya əcnəbi işçilər üçün yaşayış sahələri ya Sumqayıtda (Layihə sahəsindən uzaq deyil), ya da Bakıda yaradılacaq, çünki hər iki şəhərdə də işçi qüvvəsini qəbul edə biləcək müvafiq obyektlər və infrastruktur olacaq.

2.4 Layihənin istismar tələbləri

EESM-in müddəti Layihənin Kommersiya Əməliyyatlarının Başlanma Tarixindən etibarən 25 il olacaq və Külək Elektrik Stansiyasının texniki xidmət fəaliyyətləri “ACWA Power” şirkətinə məxsus törəmə şirkət olan “The First National Operations and Maintenance Company” şirkəti (NOMAC) tərəfindən həyata keçiriləcək.

Hazırkı mərhələdə, belə başa düşülür ki, külək elektrik stansiyasının istismar və texniki xidmət fəaliyyətlərini həyata keçirmək üçün təxminən 8 nəfərlik işçi qüvvəsi cəlb ediləcək. İşçilərdən öz yaşayış yeri ilə bağlı məsələləri təşkil etmələri tələb olunacaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, istismar müddətində ərazilər hasara alınmayacaq və ya məhdudlaşdırılmayacaq və çobanlar/fermerlər ərazilərə daxil ola biləcəklər.

3 NORMATİV BAZA VƏ STANDARTLAR

3.1 Milli normativlər

Azərbaycan Respublikasındakı torpaq hüquqlarını və köçürülməni əhatə edən əsas qanun və qaydalara aşağıdakılar daxildir (istinad: Asiya İnkişaf Bankı):

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmiş, 18 mart 2009-cu il tarixli düzəlişlər edilib);
- Torpaq Məcəlləsi (25 iyun 1999-cu ildə qəbul edilib, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- Mülki Məcəllə (28 dekabr 1999-cu ildə qəbul edilib, 20 aprel 2012-ci il tarixində düzəlişlər edilib və 09/07/2021-ci il tarixində düzəliş edilib);
- Mənzil Məcəlləsi (15 noyabr 2011-ci ildə qəbul edilib, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanun (aprel 2010);
- "Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında" Qanun (25 iyun 1998-ci il, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- "Torpaq icarəsi haqqında" Qanun (11 dekabr 1998, № 587-İQ);
- "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar əlavə tədbirlər barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (15 fevral 2011);
- "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 506-3 QD №-li, 7 dekabr 2007-ci il tarixli Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası prezidentinin fərmanı (26 dekabr 2007-ci il);
- "Köçürülmə planı və köçürülmə təlimatının hazırlanması Qaydası"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 24 fevral 2012-ci il tarixli 45 nömrəli Qərarı;
- "Köçürülmə planı və ya köçürülmə təlimatını hazırlayan şəxs və ya təşkilatın seçilməsi üzrə müsabiqənin keçirilməsi Qaydası"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 55 nömrəli Qərarı (21 aprel 2011-ci il);
- Nazirlər Kabinetinin 110 nömrəli Qərarı (28 iyun 1999-cu il);
- Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktlar haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 42 nömrəli Qərarı (15 mart 2000);
- "Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (07 dekabr 1999-cu il, №: 771-İQ); və

- “Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında” Qanun (29 iyun 2001, No: 160-IIQ).

Bu layihəyə tətbiq olunan qanunlar aşağıda xülasə şəklində təqdim edilib.

3.1.1 Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

Konstitusiyanın 13-cü maddəsində qeyd edilir ki, mülkiyyət dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti növündə ola bilər. Konstitusiya həmçinin vətəndaşlara əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüququ verir. Konstitusiya təmin edir ki, heç kəs öz razılığı və ya məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilməsin və orada müəyyənləşdirilir ki, dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini mülkiyyətçiyə ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər (Maddə 29). Konstitusiyanın 29-cu maddəsində mülkiyyət hüququ ilə bağlı olaraq qeyd edilir ki, sosial ədalət və torpaqlardan səmərəli istifadə məqsədi ilə torpaq üzərində mülkiyyət hüququ qanunla məhdudlaşdırıla bilər.

3.1.2 Torpaq Məcəlləsi

Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinə torpaq üzrə qanunvericilik daxildir və bu məcəllədə dövlət orqanları, bələdiyyələr, vətəndaşlar və hüquqi şəxslər kimi torpaq münasibətlərinin iştirakçılarının statusu müəyyənləşdirilir. İştirakçılara həmçinin əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər, xarici hüquqi şəxslər, beynəlxalq birliklər və təşkilatlar, habelə xarici dövlətlər daxildir. Torpaq Məcəlləsində həmçinin qeyd edilir ki, Azərbaycan Respublikasında torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun üç (3) növü var və bunlar dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyət növləridir. Bütün mülkiyyət növləri bərabərhüquqludur və dövlət tərəfindən qorunur.

Torpaq Məcəlləsində aşağıdakı müvafiq müddəalar nəzərdə tutulub:

- Torpaq Məcəlləsinin 12.3 və 13.3-cü bəndlərində qeyd edilir ki, kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədilə digər kateqoriyalara keçirilməsinə müstəsna hallarda, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə yol verilir;
- 22-cı maddənin 3-cü bəndi: Zona üzrə müəyyən edilmiş rejimlə, torpaqların tamamilə təsərrüfat dövrüyəsindən çıxarılması nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, ərazisində mühafizə zonası müəyyən edilən torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri torpaq sahəsi üzərində hüquqlardan məhrum edilmirlər. Mühafizə zonasının həddlərində torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri bu zonalar üçün təsdiq edilmiş qaydalara əməl etməyə borcludurlar;
- Torpaq Məcəlləsinin 48.4-cü bəndində qeyd edilir ki, torpaq mülkiyyətçisinə, istifadəçisinə və icarəçisinə torpaq sahəsi həmin sahə üçün müəyyən edilmiş məqsədli təyinatına və hüquqi statusuna uyğun olaraq verilir;

- 73-cı maddənin 1-ci bəndi: Torpaq sahəsi və ya onun bir hissəsi üzərində mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququna aşağıdakı hallarda xitam verilir:
 - torpaq sahəsindən könüllü imtina edildikdə və ya torpaq mülkiyyətçisi onu özgəninkiləşdirdikdə;
 - torpaq sahəsinin istifadəyə və ya icarəyə verildiyi müddət qurtardıqda;
 - hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə xitam verildikdə;
 - torpaqdan məqsədli təyinatına görə istifadə edilmədikdə;
 - əmək münasibətləri əsasında müvəqqəti istifadə edilən torpaq sahələri ilə əlaqədar işçilərin fərdi əmək müqavilələrinə xitam verildikdə;
 - istifadə və ya icarə müqaviləsi şərtlərinə əməl edilmədikdə;
 - torpaq vergisi və icarə haqqı üzrlü səbəb olmadan 1 il ödənilmədikdə;
 - kənd təsərrüfatı istehsalı üçün verilmiş torpaq sahəsindən daldadal 2 il ərzində və qeyri-kənd təsərrüfatı ehtiyacları üçün verilmiş torpaq sahəsindən 1 il ərzində üzrlü səbəb olmadan istifadə edilmədikdə;
 - istifadə zamanı torpağın keyfiyyətinin pisləşməsinə və eroziyasına, kimyəvi və radioaktiv maddələrlə çirklənməsinə, bataqlaşmasına, təkrar şoranlaşmasına, torpaq sahəsində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismar qaydalarının pozulmasına, ətraf təbii mühitin çirklənməsinə yol verildikdə;
 - dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması zəruriliyi yarandıqda;
 - torpaq sahəsinin mülkiyyətçisinə mənsub olan və həmin sahədə yerləşən tikili və qurğuya mülkiyyət hüququ keçdikdə;
 - torpaq mülkiyyətçisi, istifadəçisi (icarəçisi) öldükdə və vəresələr olmadıqda;
 - torpaq sahəsinin *ipotekası zamanı ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəlik icra edilmədikdə.*
- 86-cı maddənin 2-cü bəndi: Bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş dövlət torpaqları, ümumi istifadədə olan, habelə hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsində və icarəsində olan bələdiyyələrin kənd təsərrüfatına yararlı torpaqları alqı-satqı obyektinə ola bilməz;
- 86-ci maddənin 3-cü bəndi: Azərbaycan Respublikasında torpaqlar dövlət mülkiyyətinə, bələdiyyə mülkiyyətinə, habelə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının və hüquqi şəxslərinin mülkiyyətinə satıla bilər;
- 86-cı maddənin 5-ci bəndi: Torpaq sahələri üzərində mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqları mülkiyyətçilərin və ya onların vəkili etdiyi şəxslərin, yaxud orqanların qərarı (razılığı) ilə bilavasitə, torpaq hərəqları və ya müsabiqələri vasitəsilə alınır satıla bilər;
- 86-cü maddənin 6-cı bəndi: Bələdiyyə mülkiyyətindəki torpaqların alqı-satqısı ərazinin inkişaf planları, yer quruluşu, yaşayış məntəqələrinin baş planı şəhərsalma sənədləri əsasında planlaşdırılır və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyələr tərəfindən həyata keçirilir. Bələdiyyə torpaqlarının, habelə onlar üzərində icarə hüquqlarının alqı-satqısı torpaq hərəqları və müsabiqələri vasitəsilə həyata keçirilir;
- 86-cı maddənin 7-ci bəndi: Vətəndaşların və hüquqi şəxslərin mülkiyyətində olan torpaqlar, habelə onlar üzərində istifadə və icarə hüquqları bilavasitə satıldıqda,

alqı-satqı tərəflər arasında bağlanmış və notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqavilələri əsasında həyata keçirilir;

- 86-cı maddənin 8-ci bəndi: Torpaq sahəsinin alqı-satqısının qaydaları Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

3.1.3 Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun

Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun Azərbaycanda torpaq haqqında digər bir qanundur və bu qanun Azərbaycan Respublikasında torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması, bununla bağlı kompensasiyanın məbləğinin hesablanması və ödənilməsi qaydalarını, habelə bu sahədə tərəflər arasında yaranan digər münasibətləri tənzimləyir.

Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanunda aşağıdakılar müəyyənləşdirilir:

- 4-cü maddənin 4.1-ci bəndi: dövlət ehtiyacları üçün tələb olunan hər hansı torpaq mülkiyyətçi (mülkiyyətçilər) ilə razılaşma əsasında, belə razılıq əldə edilmədikdə isə, məcburi qaydada dövlət tərəfindən kompensasiya ödənilməklə bu Qanuna uyğun olaraq alınabilir;
- 4-cü maddənin 4.2-ci bəndi: Dövlət, alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslərlə razılıq əldə etməkdə və həmin torpaq üçün bazar qiymətini və ya bərpa qiymətini ödəməkdə bütün səylərindən istifadə etmək öhdəliyini daşıyır və bu öhdəliyi yerinə yetirənədək bu Qanunda alınma ilə bağlı müəyyən edilmiş müvafiq səlahiyyətlərdən istifadə edə bilməz;
- 5-cü maddənin 5.1-ci bəndi: İstifadədə, icarədə olmasından və torpaq sahəsindən istifadəyə dair müəyyən edilmiş yüklülüklərdən (məhdudiyyətlərdən) asılı olmayaraq aşağıdakı torpaqlar bu Qanuna uyğun olaraq dövlət ehtiyacları üçün alınabilir:
 - xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar; və
 - bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlar
- 7-ci maddənin 7.2-cü bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs bu Qanunla müəyyən olunmuş qaydada kompensasiya almaq hüququna malikdir;
- 7-ci maddənin 7.3-cü bəndi: aşağıdakılar alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər hesab edirlər:
 - torpaqla bağlı dövlət qeydiyyatına alınmış mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüquqları olan, habelə qanunvericiliklə dövlət qeydiyyatı tələb olunmayan qanunauyğun istifadə və ya icarə hüquqları olan şəxslər;
 - siyahıya alma dövründə yazılı sənədlərlə təsdiq edilən torpaqla bağlı qanuni, lakin dövlət qeydiyyatına alınmamış mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüquqları olan şəxslər (Bu Qanun qüvvəyə minənədək torpaq üzərində mülkiyyət, icarə və ya istifadə hüquqlarının əmələ gəlməsi üçün əsas olan dövlət orqanının və bələdiyyənin aktlarının və müqavilənin qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməməklə qəbul edilməsi və ya bağlanması şəxsin torpaqla bağlı hüquqlarının qanunsuz hesab edilməsi üçün əsas ola bilməz);

- ikinci əldən icarəyə verən qismində icarəçi, üçüncü şəxslərə istifadəyə verən qismində istifadəçi və ya istifadəçi ilə şifahi və ya yazılı həqiqi sübutla təsdiq edilən razılaşma əsasında torpağı qısa müddətli istifadə edən şəxslər – bu müddəa layihə sahəsindəki torpaq istifadəçilərinə şamil olunur;
 - torpağa hüququnun yaranmasına səbəb olan, qanun tərəfindən tanınan uzun müddətli istifadə əsasında torpaqda yaşayan şəxslər;
 - yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər.
- 7-ci maddənin 7.4-ci bəndi: Yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər istisna edilməklə, yuxarıda sadalanmış kateqoriyalara aid olan şəxslər bu Qanunun müddəalarına əsasən itirdikləri torpaqla bağlı kompensasiya və digər yardımlarla təmin edirlər;
 - 7-ci maddənin 7.5-ci bəndi: Yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər daşınmaz əmlak istisna olmaqla, yalnız onların köçürülməsi ilə bağlı yardımla və köçürülmə zamanı həmin şəxslərin daşınar əmlakına vurulmuş zərərin ödənilməsinə yönəlmiş yardımlarla təmin edirlər;
 - 8-ci maddənin 8.2.5-ci bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxsdən torpağa sahibliyin alınması başlayana qədər bu Qanuna əsasən kompensasiyanın ödənilməsinin və ya köçürülmənin həyata keçirilməsinin təmin edildiyinə əmin olmaq;
 - 10-cü maddənin 1-ci bəndi: Alan orqan (yəni, torpağı alan tərəf) torpağın alınması haqqında təklifin hazırlanması zamanı bu Qanunun tələblərinə əməl edilməsi üçün zəruri olan bütün məlumatları toplamalıdır;
 - 54-cü maddənin 1-ci bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan bütün şəxslərə torpaqlarının alınması əvəzində, yaxud torpağa dair digər hüquqları ilə bağlı bu Qanuna uyğun olaraq ədalətli kompensasiya ödənilməlidir;
 - 54-cü maddənin 2-ci bəndi: Kompensasiya alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslərə torpağın alınmasını zəruri edən layihənin hesabına ödənilir;
 - 56-cu maddənin 1-ci bəndi: Bu Qanuna əsasən alınacaq hər hansı torpaqla bağlı kompensasiyanın məbləği müəyyən edilərkən aşağıdakı amillər nəzərə alınır:
 - iddiaçılara ödəniləcək kompensasiya elə prinsipə əsaslanmalıdır ki, torpaqlarını tərk etmələrinin və başqa yerə köçürülmələrinin tələb olunması ilə bağlı və onun nəticəsində zərər və narahatlıq çəkən bütün şəxslərin əmlakları, dolanışiq üçün vasitələri, gəlirləri, yaşayış standartları onların məruz qaldıqları zərər və narahatlığın baş verdiyindən sonra ağılabatan müddətdə, köçürülənədək malik olduqları şəraitdən əlverişsiz şəraitə düşməmələri baxımından bərpa edilsin;
 - ödəniləcək kompensasiya qiymətləndirilərkən mövcud inflyasiya;
 - alınma nəticəsində şəxs yaşayış, həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirdiyi və ya iş yerini dəyişməyə məcbur edilmişdirsə, belə yerdəyişmədən irəli gələn bütün xərclər və itkilər

3.2 Kreditorların tələbləri

Layihədən aşağıdakı kreditor tələblərinə riayət etməsi tələb olunacaq:

- AYİB-in 5 sayılı İcra Göstəricisi Tələbində müəyyənləşdirilmiş Torpaqların Alınması və Yaşayış Vasitələrinin Bərpası üzrə tələblər (AYİB İGT5 Təlimatı qeydi: Torpaqların Alınması, torpaqdan istifadəyə məhdudiyyətlər və məcburi köçürülmə);
- AİB-in Məcburi Köçürülmə üzrə Mühafizə Tədbirləri;
- OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu (OFID);
- Ekvator Prinsipləri IV (2002) tələb edir ki, layihələr 3-cü prinsip çərçivəsində BMK-nin İcra Standartlarının tətbiq olunma müvafiqliyini müəyyənləşdirmək üçün layihənin konkret risklərini qiymətləndirsin;
- BMK-nin İcra Standartı 5: Torpağın Ayrılması və Məcburi Köçürülmə.

3.2.1 AYİB

Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) daxili Ekoloji və Sosial Siyasətə (2019) və eləcə də öz investisiyalarında nəzərə alınmalı, qiymətləndirilməli və idarə olunmalı əsas ekoloji və sosial komponentləri əhatə edən bir sıra xüsusi İcra Göstəricisi üzrə Tələblərə (İGT-lər) malikdir. İqtisadi sabitliyin pozulmasına aid olan və bu layihəyə şamil olunan tələblər aşağıdakılardan ibarətdir:

- İGT5: Torpağın Ayrılması, Məcburi Köçürülmə və İqtisadi Sabitliyin Pozulması; və
- İGT10: İnformasiyanın Açıqlanması və Maraqlı Tərəflərin iştirakı.

AYİB İGT 5: Torpağın Ayrılması, Məcburi Köçürülmə və İqtisadi Sabitliyin Pozulması

AYİB-in İGT 5 tələblərinə əsasən Məcburi Köçürülmə dedikdə "layihə ilə bağlı torpağın alınması və/ və ya torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması nəticəsində həm fiziki yerdəyişmə (sığınacağın yerinin dəyişməsi və ya itkisi), həm də iqtisadi sabitliyin pozulması (mülklərin və ya resursların itkisi və/ və ya mülklərdən və ya resurslardan istifadə imkanını itirməklə gəlir mənbələrinin yaxud dolanışq vasitələrinin itirilməsi)" nəzərdə tutulur

İGT5-in məqsədlərinə aşağıdakılar daxildir:

- Alternativ layihələndirmə variantlarını araşdırmaqla məcburi köçürmələrdən çəkinmək və ya bu qaçılmaz olduqda isə, məcburi köçürülməni minimuma endirmək.
- Mülklərin itkisinə görə əvəzetmə dəyərində kompensasiya təmin etməklə və köçürülmə fəaliyyətlərini həyata keçirərkən müvafiq informasiyanın açıqlanmasını, məsləhətləşmələrin aparılmasını və təsirə məruz qalan insanların məlumatlı iştirakını təmin etməklə təsirə məruz qalmış insanlar və torpaqlar üzərində mənfi sosial və iqtisadi məhdudiyyətləri yumşaltmaq.
- Köçürülmüş insanların yaşayış vasitələrini və yaşayış səviyyəsini köçürülmədən əvvəlki səviyyəyə qaytarmaq və ya mümkünse yaxşılaşdırmaq.

- Müvafiq yaşayış yeri təmin etməklə, o cümlədən köçürmə sahələrində yaşayış təminatı vasitəsilə fiziki olaraq köçürülmüş insanların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması.

Qeyd: Nəzərdə tutulan Layihə yalnız iqtisadi sabitliyin pozulması ilə nəticələnəcək və fiziki yerdəyişmənin baş verməsi gözlənilmir, çünki sahədə yaşayan sakin yoxdur.

AYİB İGT 10: İNFORMASIYANIN AÇIQLANMASI VƏ MARAQLI TƏRƏFLƏRİN İŞTİRAKI

AYİB-in bütün icra göstəricisi tələblərinə maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi zərurəti daxildir, buraya xüsusilə də İnformasiyanın Açıqlanması və Maraqlı Tərəflərin İştirakı barədə olan AYİB-in 10 sayılı İcra Göstəricisi Üzrə Tələbini qeyd etmək lazımdır, belə ki, bu tələb "müşəri, onun işçiləri, layihənin birbaşa təsirinə məruz qalan yerli icmalar (və lazım gəldikdə, Qabaqcıl Beynəlxalq Təcrübənin (GIP) və korporativ vətəndaşlığın tərkib hissəsi kimi digər maraqlı tərəflər) arasında açıq və şəffaf qarşılıqlı əlaqənin" vacibliyini təsdiqləyir. Bu cür qarşılıqlı əlaqə aşağıdakı əsas elementləri əhatə edəcəkdir:

- Maraqlı tərəflərin müəyyənləşdirilməsi və təhlili;
- Maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı fəaliyyətin planlaşdırılması;
- İnformasiyanın açıqlanması;
- Məsləhətləşmə və iştirak;
- Şikayətlərə baxılma mexanizmi; və
- Maraqlı tərəfləri davamlı surətdə məlumatlandırma.

3.2.2 AİB

AİB-in məcburi köçürülmə üzrə mühafizə tədbirlərinin məqsədi aşağıdakılardır:

- Mümkün olduqda məcburi köçürülməyə yol verməmək;
- Layihənin və layihələndirmənin alternativlərini araşdırmaqla köçürülməni minimuma endirmək;
- Layihədən əvvəlki səviyyələrlə müqayisədə real olaraq bütün köçürülmüş şəxslərin yaşayış vasitələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək;
- Köçürülmüş imkansız və digər aztəminatlı/həssas qrupların yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmaq.

Mühafizə tədbirləri həmçinin (i) torpaqların məcburi alınması və ya (ii) torpaqdan istifadəyə və ya rəsmi olaraq təyin edilmiş parklara və qorunan ərazilərə girişə məcburi məhdudiyyətlər nəticəsində yaranan tam və ya qismən, daimi və ya müvəqqəti fiziki yerdəyişməyə və iqtisadi sabitliyin pozulmasına şamil edilir.

Məcburi köçürülmə qaçılmaz olduğu hallarda, AİB-in mühafizə tədbirləri layihənin kompensasiya, yardım, faydanın bölüşdürülməsi, sosial təsirin qiymətləndirilməsi, köçürülmənin

planlaşdırılması, məlumatın açıqlanması, məsləhətləşmə, şikayətlərə baxılması mexanizmi, monitoring və hesabat vermə barədə bütün müvafiq spesifik tələblərə cavab verməsini tələb edir.

AİB-in məlumatına əsasən, layihənin məcburi köçürülmə kateqoriyası onun ən həssas komponentinin kateqoriyası ilə (məcburi köçürülmənin təsirləri baxımından) müəyyən edilir. "ACWA Power" şirkətinin nəzərdə tutulan layihəsi B kateqoriyasına aiddir, çünki onun məcburi köçürülmə ilə bağlı təsirləri əhəmiyyətli hesab edilmir. AİB B kateqoriyalı layihələrdən köçürülmə planının olmasını və sosial sahəyə təsirlərin qiymətləndirilməsini tələb edir. Köçürülmə planını tərtib etməzdən əvvəl köçürülmə üzrə əsas prinsiplər (çərçivə sənəd) tələb oluna bilər.

Qeyd: Nəzərdə tutulan Layihənin yalnız iqtisadi sabitliyin pozulması ilə nəticələncəyini və insanların köçürülməsinin gözlənilmədiyini nəzərə alaraq, bütün kreditörün iqtisadi sabitliyin pozulması ilə bağlı tələbləri əhatə etmək üçün bu hesabat Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı adlandırılmışdır.

3.2.3 OFID

OFID fondu xüsusi ekoloji və sosial siyasəti və ya digər standart (və ya təlimat) tələblərini açıqlamır.

3.2.4 Ekvator Prinsipləri

Ekvator Prinsipləri IV (2020) Layihələrdən 3 sayılı prinsip çərçivəsində BMK-nın İcra Standartlarının tətbiq oluna bilib-bilmədiyini müəyyənləşdirmək üçün layihənin xüsusi risklərini qiymətləndirməyi tələb edir. Layihənin icrası nəticəsində təsirə məruz qalmış fermerlərin iqtisadi vəziyyətinin pozulması səbəbindən, BMK-nın 5 sayılı İcra Standartının (Torpağın Ayrılması və Məcburi Köçürülmə) tələbləri Layihəyə tətbiq olunur.

İS 5-də təsdiqlənir ki, Layihə ilə bağlı torpaqların alınması və torpaqdan istifadəyə məhdudiyyətlər bu torpaqdan istifadə edən icmalara və şəxslərə mənfi təsirlər göstərə bilər. Məcburi köçürülmə dedikdə Layihə ilə bağlı torpağın alınması və/və ya torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması nəticəsində baş verən həm fiziki yerdəyişmə (sığınacağıın yerinin dəyişməsi və ya itkisi), həm də iqtisadi sabitliyin pozulması (mülklərin itkisi və/və ya mülklərdən istifadə imkanını itirməklə gəlir mənbələrinin yaxud digər dolanışq vasitələrinin itirilməsi) nəzərdə tutulur. Məcburi köçürülmə qaçılmaz olan hallarda, o, minimuma endirilməli və köçürülmüş insanlara və ərazidəki qəbulədiçilərə mənfi təsirləri yumşaltmaq üçün müvafiq tədbirlər diqqətlə planlaşdırılmalı və yerinə yetirilməlidir.

BMK-nın bütün İcra Standartlarına maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı fəaliyyət səviyyəsi (ya ƏMTQ daxilində, ya da gələcək ESİS çərçivəsində) üzrə tələblər daxildir və buna görə də, layihə müəyyən

səviyyədə qarşılıqlı fəaliyyət tələb edəcək. Xüsusən də, BMK-nın "Sosial və Ekoloji Qiymətləndirmə və İdarəetmə Sistemləri" haqqında olan 1 sayılı İcra Standartında qeyd edilir ki, "Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi layihənin ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirlərini uğurla idarə etmək üçün vacib olan güclü, konstruktiv və məsuliyyətli əlaqələrin qurulmasının əsasını təşkil edir."

Layihə heyəti həmçinin bu YVBP-in hazırlanmasında 5 sayılı Təlimat Qeydindən (Torpaqların Alınması və Məcburi Köçürülmə) və BMK-nın Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planının hazırlanmasına dair Təlimatlarından istifadə etmişdir.

3.3 Milli tələblər ilə Kreditor tələbləri arasındakı boşluqların təhlili

Cədvəl 3-1: Yaşayış Vasitələrinin Bərpası və Kompensasiyası barədə Azərbaycan qanunvericiliyi, AYİB-in siyasətləri, AİB və BMK-nın icra Standartları arasındakı boşluqlar

ELEMENT	AYİB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
Yerdəyişmənin/pozuntunun qarşısının alınması və ya minimuma endirilməsi	Müştəri fiziki yerdəyişməni və/və ya iqtisadi sabitliyin pozulması halının qarşısını alacaq və ya ən azı onu minimuma endirəcək	Layihə heyəti layihələndirmə alternativlərini araşdırmaqla məcburi köçürməni minimuma endirmək üçün mümkün olduqda, məcburi köçürmənin qarşısını alacaq.	Müştəri qarşısını alacaq və qarşısını almaq mümkün olmadıqda, alternativ layihələndirmələri araşdıraraq yerdəyişməni/pozuntunu minimuma endirəcək.	Dövlət ehtiyacları üçün tələb olunan istənilən torpaq mülkiyyətçi ilə razılaşdırılaraq dövlətə verilə bilər.	Layihə sahəsi 2020-ci ildə Prezidentin Fərmanı və Nazirlər Kabinetinin Sərəncamı ilə Layihənin icrası üçün ayrılıb və buna görə də LTMQŞ-lərə gözlənilən təsirin azaldılması üçün kreditorların tələbləri yerinə yetirilib.
Planlaşdırma prosesi	Müştəri müəyyən edilmiş Layihə sahəsi daxilində ilkin sosial-iqtisadi qiymətləndirmə də daxil olmaqla Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planını hazırlamalıdır.	Əgər nəzərdə tutulan layihə məcburi köçürülmə təsirlərinə malik olarsa (təsirə məruz qalan şəxslərin siyahıya alınması məlumatlarının toplanması da daxil olmaqla) müştəri köçürmə planını hazırlayacaq.	Bu, Müştəridən iqtisadi vəziyyətin pozulması ilə nəticələnən layihələr olduqda YVBP-nin hazırlanmasını, o cümlədən LTMQŞ-lərin müvafiq ilkin sosial-iqtisadi vəziyyətə dair məlumatlarının toplanmasını tələb edir.	Yaşayış vasitələrinin bərpası planı hazırlamaq tələb olunmur. Bununla belə, torpağın alınması prosesi zamanı sosial-iqtisadi məlumatların toplanması tələbi var.	Layihə üçün Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının (YVBP) layihəsi hazırlanıb. Yekun YVBP hazırda hazırlanır və Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQŞ) ilə əlaqədar sosial-iqtisadi tədqiqatı da əhatə edəcək.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-İN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
Kompensasiya almaq hüququ	İGT5-də LTMQŞ-lərin 3 əsas kateqoriyası müəyyənləşdirilir: - Torpaq üzərində rəsmi qanuni hüquqları olanlar (o cümlədən milli qanunvericiliklə tanınan adətə söykənən və ənənəvi hüquqlar). - Siyahıyaalma zamanı torpaq üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək torpaq üzərində hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpaqları tələb etmək üçün qanunla tanınmış hüquqları olmayan şəxslər.	AİB LTMQŞ-lərin 3 kateqoriyasını müəyyənləşdirir: - Bütövlüklə və ya qismən itirilmiş torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olan şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpağı bütövlüklə və ya qismən itirmiş və həmin torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin həmin torpaq üzərində milli qanunvericiliklə tanına biləcək hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpağı bütövlüklə və ya qismən itirmiş və həmin torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan və eləcə də həmin torpaq üzərində milli qanunvericiliklə tanına biləcək hüquq iddiaları olmayan şəxslər.	İS 5-də LTMQŞ-lərin 3 əsas kateqoriyası müəyyənləşdirilir: - Məskunlaşdıqları və ya istifadə etdikləri torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində rəsmi qanuni hüquqları olan şəxslər. - Torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək torpaq üzərində hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları və ya istifadə etdikləri torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək hüquq iddiaları olmayan şəxslər.	“Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda torpaq itkisi nəticəsində kompensasiya almaq hüququ olan dörd (4) qrup müəyyənləşdirilir və bir (1) qrupun yalnız yardım almaq hüququ var	Kompensasiya almaq hüququna və YVBP-nin əhatə dairəsinə bütün LTMQŞ-lər, o cümlədən torpaq üzərində qanunla tanınan hər hansı qanuni hüquqları olmayan şəxslər daxildir.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
Şikayətlərə baxılma mexanizmi	Müştəridən Layihə ilə bağlı narahatlıq doğuran məsələləri vaxtında qəbul etmək və həll etmək üçün İGT5 və İGT10-a uyğun olaraq şikayətlərə baxılması mexanizmini (ŞBM) yaratmaq tələb olunur. ŞBM-ə mübahisələri və şikayətləri qərəzsiz həll etmək üçün nəzərdə tutulmuş müraciət mexanizmi daxil olacaq.	Müştəri fiziki yerdəyişmə və iqtisadi sabitliyin pozulması və layihənin digər təsirləri ilə bağlı olaraq təsire məruz qalmış şəxslərin narahatlıq və şikayətlərinin qəbulu və həllini asanlaşdırmaq (aztəminatlı/həssas qruplara təsire xüsusi diqqət yetirməklə) üçün mexanizm yaratmalıdır.	Kompensasiya prosesi ilə bağlı layihə üzrə hər hansı konkret narahatlıq doğuran məsələləri həll etmək məqsədilə müştəridən İS1-də müəyyənləşdirilmiş tələbə uyğun qaydada şikayətlərə baxılması mexanizmi yaratmaq tələb olunur. ŞBM-ə mübahisələri və şikayətləri qərəzsiz həll etmək üçün nəzərdə tutulmuş müraciət mexanizmi daxil olacaq.	Torpaq alındıqdan sonra, qəbul edən orqan LTMQŞ-lərin verdiyi hər hansı şikayətləri qəbul edəcək, onlara cavab verəcək və onları həll etməyə çalışacaq torpaqların alınması üzrə qrup yaratmalıdır. Kompensasiya məqsədləri üçün torpaqların alınması üzrə qrup yaratmaq tələb olunmur.	LTMQŞ-lərin öz şikayətlərini təqdim etməsinə imkan yaratmaq üçün MTQƏP və YVBP çərçivəsində Layihə üçün Şikayətlərə Baxılması Mexanizmi yaradılmışdır.
İnformasiyanın açıqlanması	Müştəri təsire məruz qalan insanların kompensasiya proseduralarını başa düşmələrini və onların layihənin müxtəlif mərhələlərində nə gözlədiklərini bilmələrini təmin etmək məqsədilə ictimaiyyətə açıqlama	Müştəri təsire məruz qalan insanlarla köçürülmə və kompensasiya variantları haqqında məsləhətləşmələr aparacaq və köçürülmənin planlaşdırılması və icrası zamanı onları layihə ilə bağlı məlumatlandıracaq.	İS5-in məqsədlərinə uyğun nəticələrə nail olmaq üçün kompensasiya ödənişlərinin planlaşdırılması, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi, yaşayış vasitələrinin bərpası və köçürülmə fəaliyyətləri ərzində müvafiq məlumatların açıqlanması və	Torpaq istifadəçilərinə və mülkiyyətçilərinə torpağın alınması prosesi haqqında məlumatın açıqlanması üçün ictimai məsləhətləşmələr	AYİB İGT5, AİB və BMK-nın İS5 tələblərinə uyğun olaraq YVBP-nin həyata keçirildiyi müddət boyunca LTMQŞ-lər müvafiq məlumatla təmin olunacaqlar.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
	Üçün məlumatları ümumiləşdirməlidir (məsələn, onlara nə vaxt təklif veriləcək, cavab üçün nə qədər gözləməli olacaqlar, şikayətlərin baxılması proseduraları, uğursuz olarsa, riayət olunacaq hüquqi proseduralar).	Bütün müvafiq məlumatlar vaxtında, əlçatan yerdə və təsirə məruz qalan şəxslər və digər maraqlı tərəflər üçün başa düşülən formada və dildə (dillərdə) açıqlanmalıdır. Oxuma-yazma biliyi olmayan şəxslər üçün ictimai yerlərdə şəkilli mesajlar və elanlar da daxil olmaqla, digər uyğun ünsiyyət vasitələrindən istifadə olunacaq.	təsirə məruz qalan icmaların və şəxslərin iştirakı prosesi davam etdiriləcək.	aparılməsi tələb olunur. Bununla belə, yaşayış vasitələrinin bərpası üçün heç bir açıqlama tələbləri yoxdur.	
İctimai məsləhətləşmələr	Tələbə əsasən bütün müvafiq məlumatların açıqlanmasından sonra müştəri təsirə məruz qalan şəxslər və icmalarla məsləhətləşməli və onların qərar qəbul etmə prosesində erkən məlumatlı iştirakına şərait yaratmalıdır.	Müştəri məcburi köçürülmə ilə bağlı təsirləri olduğu müəyyən edilən hər bir layihə və sublayihə üzrə təsirə məruz qalan şəxslər, onların qəbul edən icmalar və vətəndaş cəmiyyəti ilə dolğun məsləhətləşmələr aparacaq.	Layihənin təsirinə məruz qalan tərəflərin məlumatlı iştirakına imkan yaratmaq üçün məsləhətləşmələr aparılmalıdır.	Torpaq istifadəçilərinə və mülkiyyətçilərinə torpağın alınması prosesi haqqında məlumatın açıqlanması üçün ictimai məsləhətləşmələr aparılması tələb olunur.	YVBP-nin həyata keçirildiyi müddət boyunca LTMQS-lər və digər müvafiq maraqlı tərəflər və agentliklərlə məsləhətləşmələr aparmaqla razılaşdırılmalıdır.
Aztəminatlı/həssas qruplar	İGT 5 həssas qruplara xüsusi diqqət yetirilməsini və onların kompensasiya prosesində əlverişsiz olmamasını və öz	Müştəri əlverişsiz və ya həssas statuslarına görə layihənin fərqli və ya qeyri-mütənasib təsirinə məruz qala bilən şəxsləri və qrupları müəyyən edəcək.	İS 5 aztəminatlı və həssas təbəqələrin layihədən əvvəlki yaşayış vasitələrinin bərpasına/yaxşılaşdırılmasına kömək etməklə onların	Həssas qruplar üçün yaşayış vasitələrinin bərpa edilməsinə dair	Müəyyən edilmiş hər hansı həssas qruplara AYİB, AİB və BMK-nın iş tələblərinə uyğun olaraq yardım göstəriləcəkdir.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
	hüquq və vəzifələrini tam bilməsini təmin etməyi tələb edir.	Müştəri məcburi köçürülmüş aztəminatlı və digər həssas qrupların həyat keyfiyyətinin nəinki bərpa olunmasını, hətta yaxşılaşdırılmasını təmin edəcək.	ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməsini tələb edir.	heç bir tələb yoxdur.	
Kompensasiya	Müştəri LTMQŞ-lərə mülklərin itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyərində kompensasiya və hər hansı digər zəruri keçid dəstəyi təklif edəcək.	İqtisadi sabitliyin pozulmasından əvvəl kompensasiya və digər hüquqlar ödənilməlidir.	Köçürülmənin/pozuntunun qarşısını almaq mümkün olmadıqda, müştəri köçürülmüş icmalara və şəxslərə yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmağa və ya bərpa etməyə kömək etmək üçün əmlak itkisinə görə tam əvəzetmə dəyərində kompensasiya və digər yardım/keçid dəstəyi təklif edəcək.	Alınmanın təsirinə məruz qalan bütün şəxslərin "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanuna uyğun olaraq ədalətli kompensasiya almaq hüququ vardır. Torpağa sahibliyin alınması başlayana qədər kompensasiya ödənilməli və ya köçürülmə həyata keçirilməlidir.	Bütün LTMQŞ-lərə dəyən itkilər tam əvəzetmə dəyəri ilə kompensasiya olunacaq. Bütün LTMQŞ-lərə kompensasiya torpağa sahiblənmədən və hər hansı sahə işinə başlamazdan əvvəl ödəniləcək. Yaşayış vasitələrinin bərpası tədbirləri həyata keçiriləcək və keçid dəstəyi təmin ediləcək.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
YVBP-nin icrasının monitorinqi	İcra göstəricisi üzrə tələbin məqsədlərinə uyğun nəticələrə nail olmaq üçün İGT 5 kompensasiya ödənişlərinin həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi və köçürülmə zamanı davamlı məsləhətləşməni tələb edir.	AİB-in tələbinə əsasən nəticələr, onların köçürülmüş insanların həyat standartlarına təsiri monitorinq edilməli və qiymətləndirilməlidir və eləcə də ilkin şərtlər və köçürülmə üzrə monitorinqin nəticələrini nəzərə alaraq köçürülmə planının məqsədlərinə nail olunub-olunmadığı qiymətləndirilməlidir.	Müştəri YVBP-nin icrasının monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün proseduralar hazırlayacaq və lazım gəldikdə düzəldici tədbirlər görəcək.	Azərbaycanın Torpaq Məcəlləsində və ya "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanunda monitorinqə dair müddəalar yoxdur.	Müştəri YVBP-nin icrasının monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün proseduralar hazırlayacaq.

4 İLKİN ŞƏRAİT VƏ KONTEKST

4.1 Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ

Layihə ərazisi bələdiyyə (Qobustan və Pirəkəşkül bələdiyyələri) və dövlət (Abşeron rayon İcra Hakimiyyəti) mülkiyyətindədir. Bu torpaq sahəsi Prezidentin 2020-ci il tarixli 2366 sayılı Sərəncamı və Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il tarixli 720 sayılı Sərəncamı ilə Energetika Nazirliyinə icarəyə verilib. Prezidentin və Nazirlər Kabinetinin sərəncamlarında hökumətə tapşırırlar ki, dövlət/bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələri Sahə 1 KES Layihəsinin də aid olduğu 240,5 MVt-lıq Külək Enerjisi Layihələrinə icarəyə verilsin.

Sitalçay bələdiyyəsi və Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə 19 mart 2022-ci il tarixində imzalanmış Torpaq İcarə Müqaviləsinə (TİM) uyğun olaraq, layihə çərçivəsində icarəyə veriləcək torpaq sahəsinin ümumi sahəsi 14,18 ha təşkil edir. Həmin ərazi bilavasitə KTG sahələri, yarımstansiya və açıq anbar sahələrini əhatə edir. İcarə müqaviləsi 30 il müddətinə bağlanır.

4.2 Torpağın əldə olunması prosesi

Hökumət tərəfindən həyata keçirilən torpaqların əldə olunması prosesini qurmaq üçün, 2020-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycan Hökuməti ilə e-poçt vasitəsilə məsləhətləşmələr aparılıb. Aşağıdakı məlumatlar istənilib:

- Torpaq istifadəçiləri və hökumət arasında torpaqdan istifadə və mülkiyyət statusu, hər bir fərdi istifadəçi üçün icarə müddəti və s. ilə əlaqədar məlumat mübadiləsi/sənədlər və məsləhətləşmələr (məlumatların açıqlanması);
- Torpaq sahəsindəki əmlakın qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar hər hansı məlumat;
- Hökumətdən torpaq icarəsinə xitam verilməsinin sübutu;
- Torpaqdan istifadə üçün konkret son tarix göstərilməklə istifadəçilərə göndərilmiş hər hansı kommunikasiya/məktublar (müəyyən konkret tarixlərlə);
- Torpaq istifadəçilərinə kompensasiyaların ödənilməsi ilə əlaqədar hər hansı planlar (istənilən kompensasiya forması); və
- İstifadəçilərə verilən hər hansı alternativ torpaq.

Energetika Nazirliyindən 22 və 23 yanvar 2021-ci il tarixli elektron məktublar vasitəsilə aşağıda göstəriləni kimi, Layihə çərçivəsində Azərbaycan Hökuməti tərəfindən torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və torpaq sahələrinin ayrılması ilə əlaqədar həyata keçirilən prosesi izah edən cavab alınıb.

- Layihə üçün ayrılmış torpaq sahəsi əsasən dövlət və bələdiyyə mülkiyyətindədir;

- Energetika Nazirliyi ilk öncə Layihə üçün tələb olunan sahənin sərhədləri ilə əlaqədar öhdəlikləri müvafiq hökumət orqanları (bələdiyyələr, və s.) ilə aşağıdakı şəkildə aydınlaşdırıb;
 - Hər hansı uzunmüddətli icarə müqaviləsi sahiblərinə təsirin qarşısı almaq üçün layihənin sərhədləri dəyişdirilib.
 - Layihə sərhədləri çərçivəsində qısamüddətli icarə müqavilələri yenilənməyib;
 - Nazirlik bələdiyyələri və yerli icra hakimiyyəti orqanlarını "ACWA Power" ilə Torpaq İcarə Müqaviləsi (TİM) imzalanana qədər bu torpaq sahələrini icarəyə verməmək barədə məlumatlandırıb; və
 - Layihə ərazisinin sərhədlərinin müəyyən edilməsi və TİM yekunlaşdırdıqdan sonra layihə hüdudlarından kənar əraziləri istənilən üçüncü tərəfə icarəyə vermək mümkün olacaq.
- Layihə sərhədində torpağın istifadə statusu "kənd təsərrüfatı" təyinatından "sənaye" təyinatına dəyişdirilib və hər hansı qısamüddətli icarəçilərin müqaviləsi dövlət və ya bələdiyyə tərəfindən yenilənməyib. Özəl hüquqi şəxslərlə uzunmüddətli icarə müqavilələrinin pozulmasına yol verilməmiş və layihənin sərhədləri müvafiq olaraq dəyişdirilmişdir.

Azərbaycan hökuməti, bələdiyyə, yerli icma və təsirə məruz qalmış şəxslər ilə aparılmış məsləhətləşmələrə əsasən təsdiq edilmişdir ki, bu layihə ilə əlaqədar torpaqların alınması prosesində fiziki köçürülmə, torpaqların özgeninkiləşdirilməsi və ya məcburi köçürülmə olmayıb.

4.3 Torpaqdan istifadə

Layihə ərazisində torpaqdan istifadəni təsdiqləmək üçün Pirəkəşkül bələdiyyəsi, Abşeron Rayon İcra Hakimiyyəti və mövsümi fermerlərlə məsləhətləşmə görüşləri keçirilib, yazışmalar aparılıb və əsas məlumat verənlər ilə müsahibələr keçirilib.

4.3.1 Məsləhətləşmələr və müsahibələr

Layihə ərazisindəki torpaqdan istifadə ilə əlaqədar hər hansı rəy və ya şərhlərin əldə olunması üçün 29 iyun 2021-ci il tarixində Abşeron Rayon İcra Hakimiyyətinə məsləhətləşmə məktubu göndərilib. 26 avqust 2021-ci il tarixində alınmış cavaba əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin imzaladığı "Bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə sahəsində pilot layihələrin həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" 05 dekabr 2019-cu il tarixli 1673 nömrəli Sərəncamın icrası çərçivəsində həmin vaxtdan etibarən layihə sahəsi hər hansı digər torpaq istifadəsi üçün icarəyə verilməyib və ya ötürülməyib. Dövlət Agentliyinin layihə ərazisində hər hansı torpaq istifadəçiləri barədə məlumatı yoxdur. Dövlət qurumunun layihə ərazisində bitkilərin toplanması, ovçuluq və ya mal-qara otarma fəaliyyəti ilə bağlı məlumatı yoxdur.

Həmçinin 18 fevral 2021-ci il tarixində bələdiyyə və yaxınlıqdakı fermerlər (aprel 2021) ilə məsləhətləşmələr və müsahibələr aparılmışdır və aşağıdakılar təsdiqlənmişdir:

- Layihə sahəsi əsasən bələdiyyə və dövlət mülkiyyətindədir;
- KES layihə sahəsi (KTG, yollar, yarımsansiya sahələri) hazırda bələdiyyə və ya hökumət tərəfindən hər hansı rəsmi müqavilə əsasında icarəyə verilməyib və ya istifadə olunmur;
- 2021-ci ilin aprel ayında mü sahibə aparılmış yaxınlıqdakı fermerlər qeyd ediblər ki, onlar layihə sahəsindən arabir mövsümi otlaq ərazisi kimi istifadə edirlər. Lakin, 2021-ci ilin iyun və noyabr ayları arasında xüsusi olaraq çobanlarla aparılmış sorğuda məlum olmuşdur ki, bu çobanlar layihə sahəsindən istifadə etmirlər; və
- Çaylı kəndindən (hazırda Pirəkəşkül kəndi) olan ev təsərrüfatları mal-qaranı layihə sahəsi daxilində otarırlar.

4.3.2 Fermerlərlə sorğu

Bələdiyyə və ətrafdakı fermerlər ilə aparılmış mü sahibəldən toplanılan məlumatlara əsasən müəyyən edilmişdir ki, Pirəkəşkül kəndinin bəzi sakinləri layihə sahəsindən mal-qaranın otarılması üçün istifadə edir. Buna görə də, 2021-ci ilin iyun ayından noyabr ayınadək çobanlar arasında sorğu aparılmışdır və buraya aşağıdakılar daxil olmuşdur:

- Layihə ərazisindən və yaxınlıqdakı təsərrüfatlardan istifadə edən kənddəki çobanlar/istifadəçilər arasında xüsusi sorğu;
- Örüş mövsümündə arandan yüksək dağlıq ərazilərə və əksinə köçən köçəri çobanlar arasında sorğu.

Bələdiyyə layihə sahəsindən və ətraf ərazilərdən mövsümi otlaq üçün istifadə edən ümumilikdə 47 ev təsərrüfatı müəyyən edilib. Qeyd etmək lazımdır ki, mal-qaranın otarılması fəaliyyətləri bələdiyyə ilə hər hansı bir rəsmi müqavilə əsasında həyata keçirilmir. Otlaqlara bələdiyyə tərəfindən icazə verilir. Bunun səbəbi ondan ibarətdir ki, icma üzvlərinə mal-qaralarını bələdiyyə torpaqlarında sərbəst otarmağa icazə verilir və heç bir icazə/lisenziya/müqavilə tələb olunmur.

Layihə ərazisindən istifadə edən ev təsərrüfatları və digər torpaq istifadəçiləri tərəfindən mal-qaranın otarılması fəaliyyətləri barədə əlavə məlumat aşağıdakı yarımbölmələrdə təsvir edilmişdir.

4.3.3 Müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri

Yuxarıda qeyd olunanlara və aparılmış mü sahibələrə (yuxarıdakı 4.3.1 və 4.3.2 sayılı bölmələrdə təsvir edildiyi kimi) əsasən, layihə sahəsindən istifadə edən aşağıdakı torpaq istifadəçiləri müəyyən edilib:

- Çaylı kəndindən (indi artıq Pirəkəşkül kəndi adlanır) olan ev təsərrüfatları – Belə başa düşülür ki, ev təsərrüfatlarının heç birinin icarə müqaviləsi yoxdur və buna görə də, onlar qeyri-rəsmi torpaq istifadəçiləri kimi müəyyənləşdirilib.

- Layihə ərazisindən bitki toplamaq üçün istifadə edən bitki toplayanlar kimi digər qeyri-rəsmi torpaq istifadəçiləri.

Aşağıdakı cədvəldə Layihə ərazisində torpaq istifadəçilərinin xülasəsi təqdim olunur.

Cədvəl 4-1 Layihə sahəsi daxilində torpaq istifadəçilərinin xülasəsi

TORPAQ İSTİFADƏÇİLƏRİNİN KATEGORİYASI	TORPAQDAN İSTİFADƏNİN MAHİYYƏTİ	TORPAQDAN İSTİFADƏ NÖVÜ	ƏMLAK BARƏDƏ MƏLUMATLAR
Çaylı (hazırda Pirekəşkül) kəndindən olan ev təsərrüfatları	Sorğuda müəyyən edilib ki, ev təsərrüfatları mal-qaralarını özləri aparmır örüşə, bunun əvəzinə yerli çobanlarla razılaşırlar.	Qış mövsümü zamanı mal-qaranın qeyri-rəsmi otarılması (torpaq icarə müqaviləsi olmadan)	Bələdiyyə layihə ərazisindən və ətraf ərazilərdən mövsümi otlaq üçün istifadə edən cəmi 47 ailə təsərrüfatı müəyyən edilib. 47 təsərrüfatda cəmi 503 baş qoyun, 152 baş inək və 50 baş keçi var.
Bitki toplayanlar (həmçinin sahədə mal-qara otaran ev təsərrüfatlarının üzvləri)	Bitki toplanılması	Qeyri-rəsmi	Toplanılan bitkilərə kəkləmə daxildir

4.3.4 Çaylı kəndindən (indi Pirekəşkül adlanır) olan ev təsərrüfatları

Layihə sahəsinin istifadəçilərini müəyyən etmək və layihənin icrasının yerli icmaların yaşayış vasitələrinə potensial təsirini başa düşmək üçün Sahə 1 layihə sahəsinin yaxınlığındakı Pirekəşkül kəndində sorğu keçirilmişdir.

Layihə sahəsindən mal-qaranın otarılması üçün istifadə edəcək cəmi 47 ev təsərrüfatı müəyyən edilmişdir. Bununla belə, yalnız 31 ev təsərrüfatında sorğu aparılıb. Müsahibə aparılmış ev təsərrüfatlarının üzvləri bildirdilər ki, onlar layihə ərazisindən təxminən 30 ildir ki, otlaq üçün istifadə edirlər, lakin sorğu edilən ev təsərrüfatlarının heç birinin bu sahədə otlaqlara rəsmi razılığı yoxdur. Bəzi ev təsərrüfatları (əsasən iri buynuzlu) mal-qaralarını aşağıdakı şəkildə göstəriləndi kimi müəyyən otlaq ərazidə otarmaq üçün iki (2) çobanın xidmətindən istifadə edirlər (əsasən qış dövründə olmaqla, mal-qaranın həftədə 2-3 dəfə otarıldığı oktyabr-may aylarında). Qeyd etmək lazımdır ki, çobanlar və ev təsərrüfatı üzvləri mal-qaralarını bu xüsusi otlaqda birlikdə otarırlar. Müəyyən edilmiş otlaq ərazisində çobanlar və ya ev təsərrüfatlarının üzvlərinə mal-qaralarını otarmaq üçün xüsusi ayrılmış otlaq sahələri yoxdur.

Baxmayaraq ki, mal-qaranın otarılması həmçinin may-sentyabr ayları arasında da aparılır, bu aylarda havanın temperaturu yüksək olduğundan otarılma fəaliyyəti məhdud olur. Bu dövrdə

təsərrüfatların əksəriyyəti (54%) mal-qarasını (əsasən qoyunlarını) Pirəkəşkül kəndindən təxminən 250 km şimalda yerləşən Quba və Qusarın yüksək dağ otlaqlarına aparır.

Aşağıdakı şəkildə Layihə sahəsi daxilində çobanların istifadə etdiyi otlaq ərazi göstərilir.

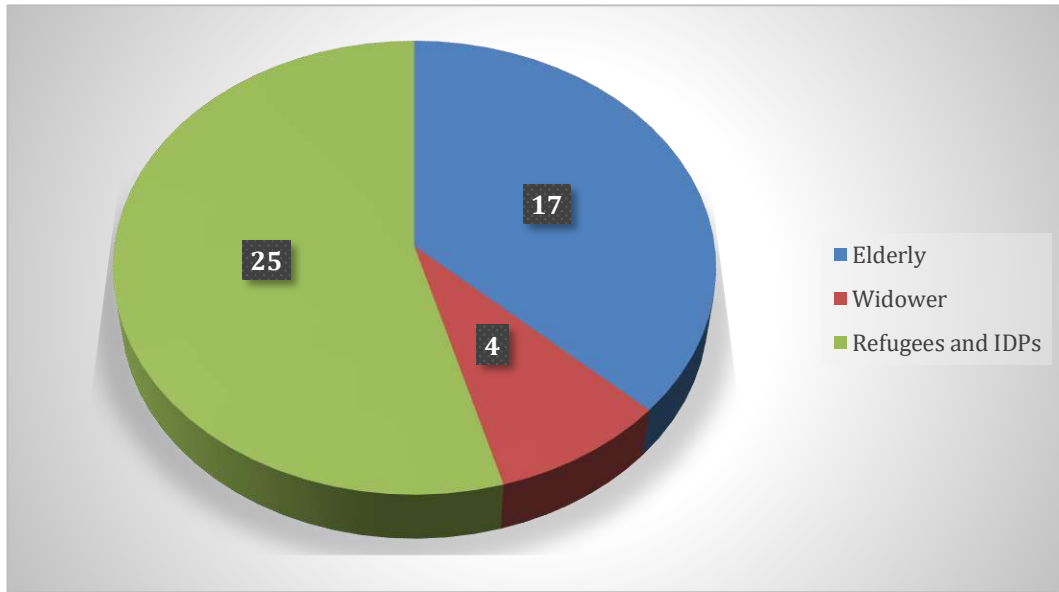
Şəkil 4-1 Layihə sahəsi daxilində Pirəkəşkül sakinlərinin mal-qaralarını otardığı ərazi



Sorğuda iştirak edən 31 ev təsərrüfatından 21-i heyvandarlığın onların gəlir mənbəyinin bir hissəsini təşkil etdiyini bildirdi. Yeddi (7) ev təsərrüfatı heyvandarlığın yeganə gəlir mənbəyi olduğunu, üç (3) ev təsərrüfatı isə əsas gəlir mənbəyi olduğunu bildirdi. Əksər ev təsərrüfatlarının heyvandarlığın və ya maldarlığın əsas və ya yeganə gəlir mənbəyi olmadığını göstərmələrinin səbəbi gəlirlərinin böyük hissəsini kənddən 50 km aralıda yerləşən şəhərdə işləməklə əldə etmələridir.

Sorğuda iştirak edən 31 ailədən 30-u dul, yaşlı kənd sakinləri, qaçqın və ya məcburi köçkünlərin ailələrini təmsil etdiyinə görə həssas qrup kateqoriyasına aid edilir. Bu 30 həssas ailədən 10-u çobanlıq fəaliyyətinin onların əsas və ya yeganə gəlir mənbəyi olduğunu bildiriblər. 11 ev təsərrüfatının həssaslıq vəziyyəti haqqında məlumat bələdiyyə tərəfindən təqdim edilib və nəticədə həssas ailələrin ümumi sayı 42 olub. Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQŞ-lər) arasında həssas qrupların bölgüsü aşağıdakı şəkildə göstərilmişdir.

Şəkil 4-2 LTMQŞ-lər arasında həssas qrupların bölgüsü



Aşağıdakı cədvəldə bu ərazidə mal-qaralarını otaran 47 ailə başçısı və/yaxud üzvü, o cümlədən onların sahib olduqları mal-qaranın sayı göstərilir. 47 ailədən (ev təsərrüfatından) 37-si məcburi köçkündür. Aşağıdakı cədvəldə qaçqın və ya məcburi köçkün üzvləri olan ev təsərrüfatları da göstərilir.

Qeyd: Bundan əvvəl qeyd edildiyi kimi, yalnız 31 ev təsərrüfatında sorğu aparılıb, buna görə də, qalan 16 ev təsərrüfatı haqqında məlumat Pirəkəşkül bələdiyyəsindən və Abşeron Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndəsindən əldə edilib.

Cədvəl 4-2 Sahədə mal-qara otaran ev təsərrüfatı başçıları haqqında təfərrüatlar

№	EV TƏSƏRRÜFATININ BAŞÇISI	EV TƏSƏRRÜFATININ BAŞÇISI CİNSİ	MAL-QARANIN SAYI			BİTKİLƏRİN TOPLANILMASI	EV TƏSƏRRÜFATININ HƏSSASLIQ STATUSU
			İNƏK	QOYUN	KEÇİ		
1	Ev təsərrüfatı 1	Kişi	6	15	-	Bəli	Yaşlı/Dul
2	Ev təsərrüfatı 2	Kişi	2	20	-	-	Yaşlılar
3	Ev təsərrüfatı 3	Kişi	4	100	-	-	Qaçqın
4	Ev təsərrüfatı 4	Kişi	2	-	10	-	Yaşlılar
5	Ev təsərrüfatı 5	Kişi	12	30	8	-	
6	Ev təsərrüfatı 6	Kişi	-	5	-	-	Qaçqın
7	Ev təsərrüfatı 7	Kişi	-	11	-	-	Məcburi köçkün
8	Ev təsərrüfatı 8	Kişi	2	100	-	-	Məcburi köçkün
9	Ev təsərrüfatı 9	Kişi	-	30	-	-	Yaşlılar
10	Ev təsərrüfatı 10	Kişi	-	20	-	-	Yaşlılar
11	Ev təsərrüfatı 11	Kişi	9	100	8	Bəli	Qaçqın
12	Ev təsərrüfatı 12	Kişi	4	-	-	-	Qaçqın

№	Ev təsərrüfatının BAŞÇISI	Ev TƏSƏRRÜFATININ BAŞÇISI CİNSİ	MAL-QARANIN SAYI			Bitkilərin TOPLANILMASI	Ev təsərrüfatının həssaslıq STATUSU
			İNƏK	QOYUN	KEÇİ		
13	Ev təsərrüfatı 13	Kişi	-	-	-	Bəli	Qaçqın
14	Ev təsərrüfatı 14	Kişi	5	-	-	-	Qaçqın
15	Ev təsərrüfatı 15	Kişi	4	-	-	-	Yaşlılar
16	Ev təsərrüfatı 16	Kişi	3	-	-	-	Qaçqın
17	Ev təsərrüfatı 17	Kişi	4	-	-	-	Yaşlılar
18	Ev təsərrüfatı 18	Kişi	3	-	-	-	Yaşlılar
19	Ev təsərrüfatı 19	Kişi	3	-	-	-	Qaçqın
20	Ev təsərrüfatı 20	Kişi	2	-	-	Bəli	Qaçqın
21	Ev təsərrüfatı 201	Kişi	3	-	-	-	Qaçqın
22	Ev təsərrüfatı 22	Kişi	5	-	-	Bəli	Məcburi köçkün
23	Ev təsərrüfatı 23	Kişi	2	-	-	-	Qaçqın
24	Ev təsərrüfatı 24	Kişi	8	15	4	-	-
25	Ev təsərrüfatı 25	Kişi	5	-	-	-	Yaşlılar
26	Ev təsərrüfatı 26	Kişi	4	-	-	-	Qaçqın
27	Ev təsərrüfatı 27	Kişi	9	-	-	-	Yaşlı/Dul
28	Ev təsərrüfatı 28	Kişi	5	-	2	-	-
29	Ev təsərrüfatı 29	Kişi	5	-	-	-	-
30	Ev təsərrüfatı 30	Kişi	4	-	3	-	Qaçqın
31	Ev təsərrüfatı 31	Kişi	2	20	1	-	Məcburi köçkün
32	Ev təsərrüfatı 32	Kişi	4	-	-	-	Qaçqın
33	Ev təsərrüfatı 33	Kişi	2	-	-	-	Yaşlı/Dul
34	Ev təsərrüfatı 34	Kişi	3	-	-	Bəli	Qaçqın
35	Ev təsərrüfatı 35	Kişi	2	-	-	Bəli	Qaçqın
36	Ev təsərrüfatı 36	Kişi	-	12	-	-	-
37	Ev təsərrüfatı 37	Kişi	-	13	-	-	Yaşlılar
38	Ev təsərrüfatı 38	Kişi	-	12	-	-	Yaşlı/Dul
39	Ev təsərrüfatı 39	Kişi	2	-	-	-	Yaşlılar
40	Ev təsərrüfatı 40	Kişi	2	-	2	-	Yaşlılar
41	Ev təsərrüfatı 41	Kişi	3	-	-	-	Qaçqın
42	Ev təsərrüfatı 42	Kişi	3	-	-	-	Qaçqın
43	Ev təsərrüfatı 43	Kişi	2	-	-	-	Qaçqın
44	Ev təsərrüfatı 44	Kişi	5	-	7	Bəli	Yaşlılar
45	Ev təsərrüfatı 45	Kişi	2	-	-	-	Yaşlılar
46	Ev təsərrüfatı 46	Kişi	3	-	5	-	Qaçqın
47	Ev təsərrüfatı 47	Kişi	2	-	-	-	Qaçqın
CƏMI			152	503	50	8	

Qeyd: (a) Maldarların/çobanların tam siyahısı bələdiyyə tərəfindən təqdim olunub. (b) Qaçqınlar - 1988-1989-cu illər arasında Ermənistandan məcburi köçürülmüş vətəndaşlar. Yuxarıdakı cədvəldə qaçqın kimi müəyyən edilmiş bütün ailə

Üzvləri indi Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında qanuna əsasən Azərbaycan vətəndaşlarıdır və bu qanunda deyilir ki, 1988-ci ilin yanvarından 1992-ci ilin yanvarınadək Azərbaycan ərazisində məskunlaşmış qaçqınlar artıq Azərbaycan vətəndaşı sayılırlar və artıq qaçqın deyillər (c) məcburi köçkünlər - ölkə sərhədlərinin işğalı və ya işğalı nəticəsində məcburi köçürülmüş insanlar.

Qışda mal-qaranın otarılması üçün işə götürülən maldarların/çobanların onların xidmətlərindən istifadə edən müxtəlif təsərrüfatlarla yazılı müqaviləsi yoxdur. Lakin onların şifahi razılığı var və hər mal-qara üçün aylıq 10 manat (5,8 ABŞ dolları) maaş alırlar. Aydınır ki, bu çobanlar yalnız iri buynuzlu mal-qara otarırlar və buna görə də ev təsərrüfatlarının üzvləri layihə ərazisində qalan mal-qaranın (qoyun və keçilərin) otarılmasına görə cavabdehdir.

Qeyd: Sahədə mal-qarasını otaran ev təsərrüfatlarını və onların həssaslıq statusunu təsdiqləmək və bütün LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyəti haqqında əlavə məlumat əldə etmək üçün Yekun YVBP mərhələsində əlavə məsləhətləşmələr keçirilib.

KÖÇƏRİ ÇOBANLAR

2021-ci ilin noyabrında layihə hüduqlarından kənarda üç (3) köçəri çoban müəyyən edilib. Bu çobanlar qışda yüksəklikdən ararlara, yayda isə arandan yüksək dağlara köçürlər. Çobanlar hökumətin təyin etdiyi və aşağıdakı xəritədə göstərilən marşrutdan istifadə etdiklərini bildiriblər.

Şəkil 4-3 Köçəri çobanların dağlıq və aran arasında istifadə etdikləri xüsusi ayrılmış marşrut



Cədvəl 4-3 Köçəri çobanlara aid təfərrüatlar

ADLARI	MAL-QARANIN SAYI
Köçəri çoban 1	Şirvan rayonunun Minbaşı kəndinə fərdi sahibkara məxsus 371 qoyun və 150 keçi
Köçəri çoban 2	Şamaxıda fərdi sahibkara məxsus 296 qoyun və 80 inək
Köçəri çoban 3	Qobuda fərdi sahibkara məxsus 800 qoyun, 190 keçi və 100 inək

Yerli podratçı məsləhətçi (Ecoenergy) tərəfindən köçəri çobanlar ilə apardığı əlavə məsləhətləşmələrdən məlum olub ki, bu çobanlar layihə ərazisindən otlaq üçün istifadə etmirlər və dağlıq əraziyə və geriye hərəkət edərkən layihə ərazisindən keçmirlər. 6 yanvar 2022-ci il tarixində "5 Capitals" şirkəti və yerli podratçı məsləhətçi arasında keçirilmiş görüş zamanı yerli podratçı məsləhətçi köçəri çobanların layihə ərazisindən istifadə etmədiklərini və ya oradan keçmədiklərini bir daha təsdiq edib.

4.3.5 Bitki toplayanlar

Müsahibə zamanı belə başa düşüldü ki, səkkiz (8) ailə mal-qara otarmaqla yanaşı, aprel-may aylarında Layihə sahəsində kəkləotu və ispanaq yığır. Aşağıdakı şəkildə Layihə sahəsində bitki toplayanların istifadə etdiyi ərazi göstərilir.

Şəkil 4-4 Bitkilərin toplanıldığı ərazi



Aşağıdakı cədvəldə Layihə sahəsində bitkilər toplayan ev təsərrüfatlarının (ailələrin) siyahısı verilir.

Cədvəl 4-4 Layihə sahəsindən bitkilər toplayan ev təsərrüfatları

№	EV TƏSƏRRÜFATININ BAŞÇISI	Cinsi	SAHƏDƏN TOPLANILAN BİTKİLƏRİN NÖVÜ
1	Ev təsərrüfatı 1	Kişi	Kəklkotu
2	Ev təsərrüfatı 11	Kişi	Kəklkotu
3	Ev təsərrüfatı 13	Kişi	İspanaq
4	Ev təsərrüfatı 20	Kişi	Kəklkotu
5	Ev təsərrüfatı 22	Kişi	Kəklkotu
6	Ev təsərrüfatı 34	Kişi	Kəklkotu
7	Ev təsərrüfatı 35	Kişi	Kəklkotu
8	Ev təsərrüfatı 44	Kişi	İspanaq

Qeyd: Bitkilərin toplanması ilə ailə başçısı, əsasən kişilər məşğul olur. Sorğu qadınların hər hansı bitki toplama fəaliyyətini aşkar etməyib.

4.4 Layihənin torpaq ehtiyacları

Aşağıdakı cədvəldə layihə üçün ayrılmış torpağın ümumi sahəsi və layihə üçün hesablanmış torpaq ehtiyacları təqdim olunur.

Cədvəl 4-5 Layihənin torpaq ehtiyacları

	SAHƏ (KM ²)	SAHƏ (HA)
Ayrılmış torpaq (Layihə həddləri)	2.396	239.6
Bilavasitə Layihə sahəsi (KTG sahəsi, yarımtansiya, KES ərazisi xaricində yerləşən köməkçi sistemlər və açıq anbar sahəsi)	110653.256	11.06
Bilavasitə layihə sahəsi + Giriş-çıxış yolu + Bufer	0.4745	47.5

Qeyd: KES ərazisi xaricində yerləşən köməkçi sistemlər və giriş-çıxış yolu üçün bufer = 5m, KTG üçün bufer = 30m və Yarımtansiya üçün bufer = 30m.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən, layihənin tikinti fazası üçün tələb olunan ümumi torpaq sahəsi bufer zonaları da daxil olmaqla 47,5 ha təşkil edir. Beləliklə, layihə üçün ayrılmış torpaq sahəsi daxilində layihə obyektlərinin əhatə etmədiyi ümumilikdə 192,1 ha torpaq sahəsi olacaq.

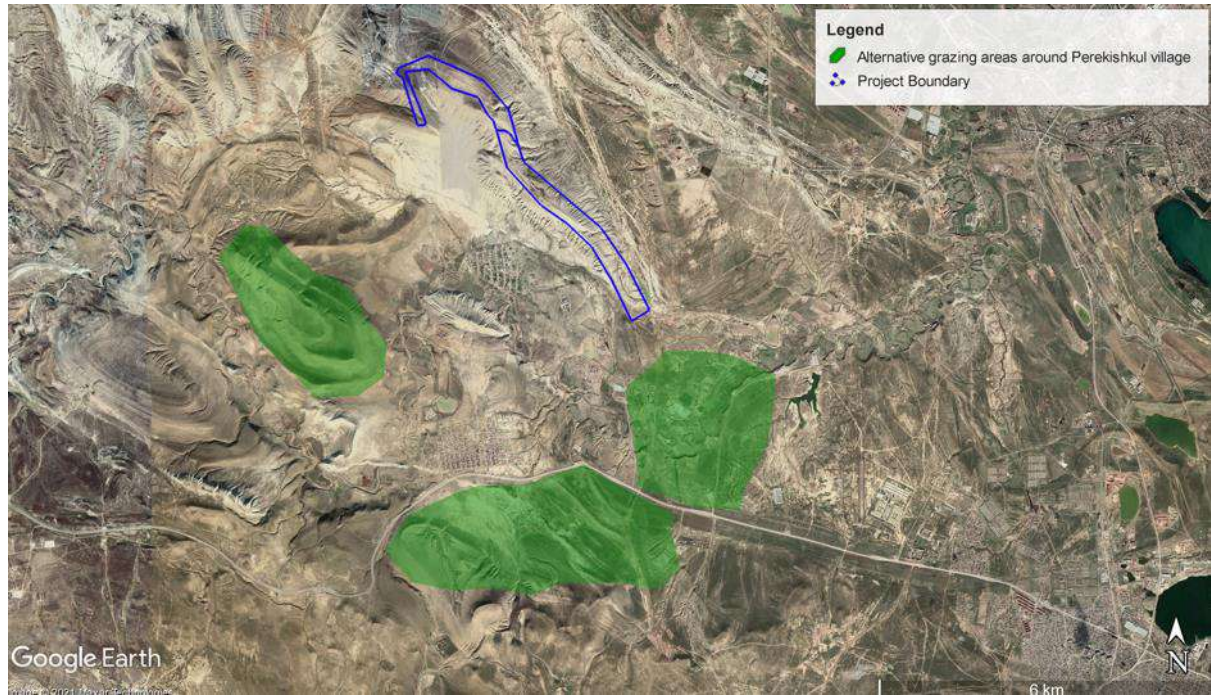
Qeyd etmək lazımdır ki, layihənin tikinti fazası üçün tələb olunan 47,5 ha sahədən Layihə ilə əlaqədar TİM yalnız 11,06 ha bilavasitə layihə sahəsi üçün olacaq (bu, Layihəyə icarəyə veriləcək 14,18 ha ərazi daxilindədir), qalan ərazilər (yəni, giriş yolları, bufer və s.) üçün isə torpaq servitutu veriləcək.

4.5 Torpaq istifadəçiləri üçün alternativ torpaqların olması

Layihə ərazisindəki torpaq sahəsi dövlət və bələdiyyə mülkiyyətindədir və Pirəkəşkül kənd bələdiyyəsi yerli konsultanta (Ecoenergy) məlumat verib ki, aşağıdakı şəkildə göstəriləyi kimi alternativ otlaqlar təmin oluna bilər və onlar tikinti fazası ərzində giriş-çıxış məhdudlaşdırıldıqda layihə sahəsində heyvanları otaran ev təsərrüfatları üçün ayrıla bilər. Təklif olunan bu alternativ otlaqlar bələdiyyənin mülkiyyətindədir və kəndlilərin mal-qarasını otarması üçün mövcuddur.

Təklif olunan alternativ torpaq sahəsinin mövcudluğu və oradan istifadə imkanı barədə rəsmi təsdiq əldə etmək üçün hazırda bələdiyyə ilə əlavə məsləhətləşmələr aparılır.

Şəkil 4-5 Layihə sahəsinə nisbətən mövcud alternativ otlaq ərazisinin yeri



Qeyd edilib ki, Layihə sahəsi tikinti fazası ərzində otlaq üçün açıq olacaq (Layihənin əhatə zonası, yəni KTG-nin dayaq altlıqları, kommunikasiya stansiyası sahəsi və s. xaricindəki ərazilərdə).

4.5.1 Alternativ torpaq sahələrinin qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar davam edən proses

11 may 2022-ci il tarixində Pirəkəşkül Bələdiyyəsinə aşağıdakılar barədə məsləhətləşmə məktubu göndərilib:

- Alternativ torpaqların mövcudluğunun və mal-qara otarmaq üçün yararlılığının təsdiq olunması;

- Təklif olunan alternativ torpaq sahələrinin hüquqi və ya fiziki şəxslərə icarəyə verilmədiyinin, pulsuz olduğunun və layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərin istifadəsinə verilməsinin mümkünlüyünün təsdiq olunması;
- Təklif olunan alternativ torpaq sahəsinə giriş-çıxışın mümkün olduğunun və mal-qara otarmaq və bitki toplamaq üçün yararlı olduğunun təsdiq olunması;
- Təklif olunan alternativ torpaqlarda təbii/süni yerüstü su mənbələrinin olub olmamasının və ev təsərrüfatlarının və çobanların mal-qara üçün su quyuları qazmaq imkanlarının təsdiq olunması.

Bələdiyyədən cavab aldıqdan bələdiyyə ilə razılaşdırmaqla, alternativ otlaqların yararlılığını, kəndə qədər məsafəni, alternativ otlaq sahəsində hər hansı infrastrukturun, torpaq istifadəçilərinin, ziyanvericilərin/xəstəliklərin olmasını dəqiqləşdirmək üçün ev təsərrüfatlarının üzvləri və çobanlarla əraziyə səfər təşkil olunacaq.

Əgər torpaq hazırkı otlaqla müqayisədə yararlılıq, əlçatanlıq, məhsuldarlıq və ölçü baxımından bütün tələblərə uyğundursa və təsərrüfat üzvləri və çobanlar alternativ torpaq sahəsini qəbul edərlərsə, alternativ torpağın qəbul edilməsi barədə bələdiyyəyə məktub göndəriləcək. Əgər alternativ torpaq sahəsi qəbul edilmirsə və yararlılıq, əlçatanlıq, məhsuldarlıq və ölçü tələblərinə uyğun gəlmirsə, bu barədə də bələdiyyəyə məlumat veriləcək və başqa alternativ torpaq sahəsinin təklif edilməsi ilə bağlı müraciət ediləcək.

Alternativ torpağın qiymətləndirilməsi prosesi Yekun YVBP-də ətraflı təsvir olunacaq.

5 İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASININ ƏHATƏ DAİRƏSİ

5.1 Ev təsərrüfatlarına təsirlər

Layihənin tikinti fazasında Layihə sahəsində mal-qaranın otarılması məhdudlaşdırılacaq. Lakin, bu turbin dayağı zonası, yarımstansiya və açıq anbar sahələri ilə məhdudlaşacaq. Aşağıdakı şəkildə çobanların mal-qara otarmaq üçün istifadə etdikləri ərazilərə münasibətdə layihənin obyektləri göstərilir.

Şəkil 5-1 Otlaq ərazilərinə nisbətən layihə obyektləri



Yuxarıdakı şəkildən göründüyü və 4.4-cü bölmədə təsvir olunduğu kimi, tikinti zamanı Layihə sahəsinin yalnız kiçik bir hissəsi, konkret olaraq cənub hissəsi aktiv olacaq. Aşağıdakı cədvəldə Layihənin tikinti fəaliyyətləri nəticəsində itirilməsi gözlənilən otlaq əraziləri göstərilir.

Cədvəl 5-1 Layihə sahəsində gözlənilən otlaq itkisi

LAYİHƏ ƏRAZİSİNDƏ ÜMUMİ OTLAQ SAHƏSİ (HA)	AKTİV TİKİNTİ ZONALARINDA ÜMUMİ OTLAQ SAHƏSİ + BUFER (HA)	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN OTLAQ SAHƏSİ (%)
176.5	26.4	14.9%

20%-dən az otlaq itkisinin onların mal-qara otarma fəaliyyətinə və dolanışq vasitələrinə təsirini tam başa düşmək üçün Layihə sahəsində mal-qara otaran təsərrüfatlarla əlavə

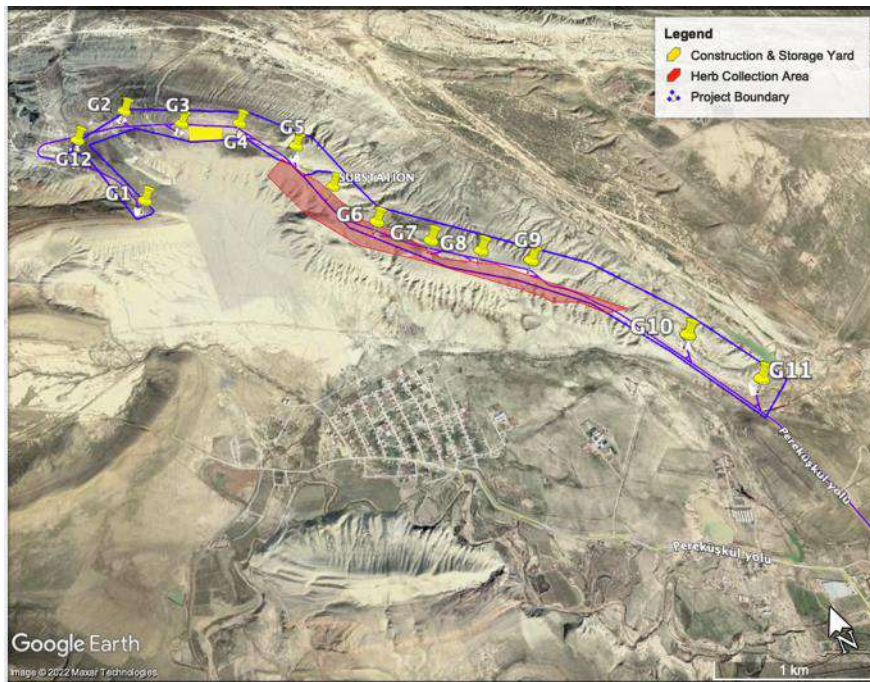
məsləhətləşmələr/sorğular hələ də davam edir. Bu təsirin miqyası Yekun YVBP çərçivəsində qiymətləndiriləcək.

5.2 Bitki toplayanlara təsirlər

Daha əvvəl qeyd edildiyi kimi, Pirəkəşkül kəndindən olan bitki yığan insanlar G6, G7, G8 və G9 sayılı külək turbinlərinin sahə daxilində və ətrafında olan ərazidən istifadə edirlər. Layihənin tikinti fazasında onların sahədəki fəaliyyətinin təsirə məruz qalacağı gözlənilir.

Aşağıdakı şəkildə bitki toplayanların istifadə etdiyi ərazilərə nisbətən layihənin obyektləri göstərilir.

Şəkil 5-2 Bitki toplama ərazilərinə nisbətən layihə obyektləri



Yuxarıdakı şəkilə əsasən, bitkilərin toplanılması ilə məhdudlaşacaq ərazinin hazırkı bitki toplama sahəsinin təxminən 36%-ni təşkil edəcəyi və buna görə də bitki toplayanların aktiv tikinti zonasından kənarda yerləşən digər bitki toplama sahələrindən bitki toplama sahələri gözlənilir. Aşağıdakı cədvəldə layihənin tikintisi nəticəsində bitki toplama sahəsinin gözlənilən itkisi göstərilir.

Cədvəl 5-2 Layihə sahəsində bitki toplama ərazisinin gözlənilən itkisi

LAYİHƏ ƏRAZİSİNDƏ ÜMUMİ BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ (HA)	AKTİV TİKİNTİ ZONALARINDA ÜMUMİ BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ + BUFER (HA)	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ (%)
26.56	9.68	36.4%

Pirəkəşkül kəndində bitki toplayanlar ilə əlavə məsləhətləşmələr aparılıb və bu təsir Yekun YVBP çərçivəsində qiymətləndirilməkdədir.

5.2.1 Əmək haqqının itirilməsi

Külək elektrik stansiyasının tikintisi Layihənin təsirinə məruz qalan aşağıdakı şəxslərin əmək haqqına təsir edəcək:

- Ev təsərrüfatları öz mal-qaralarının otarılması üçün iki (2) çoban/işçi işə götürürlər

Yekun YVBP çərçivəsində, bütün təsərrüfat başçılarının işə götürdükləri işçilər/çobanlar haqqında təfərrüatları öyrənmək üçün təsərrüfat başçıları ilə məsləhətləşmələr aparılacaq. Layihənin işçilərin/çobanların yaşayış vasitələrinə təsirini qiymətləndirmək üçün onlarla da əlavə məsləhətləşmələr aparılacaq.

5.2.2 Həssas qruplara təsirlər

AYİB tələblərinə əsasən, *"həssas qruplara gender kimliyi, dini, etnik mənsubiyyəti, yerli əhali mənsubiyyəti, yaşı, əlilliyi, iqtisadi baxımdan əlverişsiz şəraiti və ya sosial statusuna görə layihənin təsirləri ilə daha çox mənfi təsire məruz qala bilən və layihənin faydalarını tələb etmək və ya onlardan faydalanmaq bacarığı məhdud ola bilən insanlar aiddir."*

AİB-in məcburi köçürülmə üzrə mühafizə tələblərinə əsasən, *"həssas qrupların, xüsusən də yoxsulluq həddindən aşağı olanların, torpağı olmayanların, qocaların, qadınların və uşaqların, yerli xalqların və torpaq üzərində qanuni hüququ olmayanların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməli və onların məsləhətləşmələrdə iştirakı təmin edilməlidir."*

BMK-nın İS5 sənədi də yoxsulların və həssas təbəqələrin ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməsini tələb edir.

12 mart - 10 aprel 2022-ci il tarixləri arasında keçirilmiş sosial-iqtisadi sorğuya əsasən, Layihə ilə əlaqədar aşağıdakı həssas qruplar müəyyən edilib:

- Hökumət və ya bələdiyyə ilə rəsmi icarə müqaviləsi olmayan bütün təsərrüfatlar;
 - Buraya sahə daxilində heyvanları otardığı müəyyənləşdirilmiş ev təsərrüfatlarının (ailələrin) hamısı daxildir.
- Ailə gəliri təbii resurslardan asılı olan ev təsərrüfatları;
 - Layihə sahəsindən istifadə edən bütün bəzi ev təsərrüfatları və iri buynuzlu mal-qara otarmaq üçün işə götürülmüş çobanlar bildiriblər ki, heyvandarlıq onların yeganə gəlir mənbəyi və ya əsas gəlir mənbəyidir.
 - Yalnız bitki toplayan ev təsərrüfatları bitki toplamanın onların yeganə gəlir mənbəyi olduğunu bildiriblər.

Torpaqların itirilməsi nəticəsində çobanlıq/bitki toplamağa hər hansı təsir onların yaşayış vasitələrinə və gəlirlərinə mənfi təsir göstərəcək.

- Yaşlı ev təsərrüfatı başçıları, yəni yaşı 60 və daha çox olan ailə başçıları. Belə bir fermerin yaşayış vasitələri otlaqların itirilməsi səbəbindən bir qədər təsire məruz

qaldığı halda, gəlir gətirən digər yaşayış vasitələrinə keçid potensial olaraq çətin ola bilər.

- Özü xroniki xəstə olan və ya xroniki xəstəliyi olan ailə üzvlərinə maddi dəstək verən ailə təsərrüfatı üzvləri. LTMQŞ-lərin fəaliyyətinin pozulması xroniki xəstə olan və/və ya ailə üzvlərinə tibbi məsrəfləri ödəməyə kömək edən ailə təsərrüfatı üzvlərinin gəlirlərinə potensial təsir göstərə, beləliklə, onların öz müalicə xərclərini ödəmək və ya ailə üzvlərinin müalicəsinə kömək etmək qabiliyyətinə mənfi təsir edə bilər;
- Əlilliyi olan ailə üzvlərinə maddi dəstək verən mal-qara sahibləri. Əlilliyi olan ailə üzvlərinə kömək edən LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin otlaq sahələrinin itirilməsinə görə təsirə məruz qalması onların müalicə xərclərini ödəmək imkanları da bir qədər təsir edə bilər;
- Sosial yardım alan və ya ailə üzvlərinin sosial yardıma ehtiyacı olan ailə təsərrüfatları, yeni dövlətdən maddi yardımı, məsələn pensiya alan ailə üzvləri.
- Bankdan kredit götürmüş ev təsərrüfatı və çobanlar. Bankdan kredit almış LTMQŞ-lərin mal-qara otarma fəaliyyətinin tikinti fazasında pozulması onların gəlirlərinə və nəticə etibarilə kredit müqaviləsinə uyğun olaraq krediti ödəmək imkanlarına mənfi təsir edə bilər.

Yuxarıda müəyyən edilmiş həssas qruplara potensial təsirlər Yekun YVBP çərçivəsində qiymətləndiriləcək və burada nəzərdə tutulan hüquqi baza və YVBP-nin sonrakı tətbiqi vasitəsilə azaldılacaq.

Qeyd: 12 mart-10 aprel 2022-ci il tarixlərində LTMQŞ-lərlə aparılmış sosial-iqtisadi sorğunun nəticələri hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

6 MARAQLI TƏRƏFLƏRLƏ MƏSLƏHƏTLƏŞMƏLƏR

6.1 Ümumi icmal

Milli ƏMTQ-nin əhatə dairəsinin müəyyən edilməsi mərhələsində və ƏMSSTQ çərçivəsində maraqlı tərəflər müəyyən edilib və ictimaiyyətlə məsləhətləşmələr aparılıb. Davam etməkdə olan maraqlı tərəflərin iştirakı (cəlb edilməsi) prosesi üçün istifadə edilən metodlara aşağıdakılar daxildir: milli, regional, yerli dövlət orqanları ilə məktub yazışmaların, üzbəüz görüşlər, virtual görüşlər, elektron məktublar və telefon zəngləri. Aşağıda göstəriləyi kimi 8 və 24 iyun 2021-ci il tarixlərində yerli icmalarla ictimai məsləhətləşmələr və görüşlər də keçirilib:

- Pirəkəşkül kəndi:
 - COVID-19 məhdudiyyətləri səbəbindən, yerli konsultant 8 iyun 2020-ci il tarixində Çaylı kəndində məktublar paylayıb. İş həcmnin müəyyənləşdirilməsi mərhələsi ərzində aparılmış məsləhətləşmələr çərçivəsində yerli icmanın hər hansı rəy və suallarını qəbul etmək üçün yerli məsləhətçi ilə əlaqə nömrəsi də daxil olmaqla, Layihə barədə məlumatın verildiyi məktub kənddə (evlərə və supermarketlərə) paylanılıb və bələdiyyənin elanlar şöbəsinə təqdim edilib.
 - Layihə haqqında məlumat 11-24 avqust 2021-ci il tarixlərində çobanları arasında keçirilən sosial-iqtisadi sorğular zamanı verilib;
 - 12 oktyabr 2021-ci il tarixində Çaylı kəndindən olan qaçqınlar, məcburi köçkünlər, habelə dul qadınlar və əlillər olan qrupların iştirakı ilə Hədəf qruplar ilə müzakirələr (HQM) aparılıb.
- Layihə ərazisindən mövsümi otlaq üçün istifadə edən maldarlar/çobanlarla məsləhətləşmə:
 - 30 may-8 iyul 2021-ci il tarixlərində və 2021-ci ilin noyabrında Layihə sahəsində mal-qara otarılması barədə Çaylı kəndinin icma üzvlərindən, ətrafdakı fermalardan və köçəri maldarlardan məlumat toplamaq üçün maldarlar/çobanlar arasında sorğu aparılıb.
- Layihə ərazisindən mal-qaranın otarılması üçün istifadə edən ev təsərrüfatları ilə 2022-ci ilin mart ayında məsləhətləşmələr aparılıb.

ƏMSSTQ və YVBP çərçivəsində müxtəlif hökumət nazirlikləri/qurumları və institusional maraqlı tərəflərlə də ətraflı məsləhətləşmələr aparılıb.

Layihə çərçivəsində ƏMSSTQ üzrə məsləhətləşmə məktubları, görüşlərin tam protokolları və iştirakçıların siyahıları ƏMSSTQ toplusunun 4-cü cildinə I əlavəsində təqdim olunur.

6.2 İctimai Məlumat Mərkəzi (İMM)

İcmanın üzvlərinin Layihə barədə məlumatlandırılması, şikayət ərizələrinin qəbul edilməsi və yerli sakinlərin Layihədə işə götürülməsinə şərait yaradılması üçün ACWA Power 15 iyun 2021-ci il tarixində Çaylı kəndində İMM yaradıb. ACWA Power tərəfindən verilən məlumata əsasən tikinti zamanı işçi qüvvəsinin əksər hissəsinin yerli icmalardan (məsələn Çaylı və Qobustan) işə götürülməsi planlaşdırılır. İMM-in əsas funksiyaları aşağıdakı kimi yekunlaşdırıla bilər:

- Yerli icmaya layihə ilə bağlı vəziyyət və hər hansı yeni işlər haqqında məlumat vermək;
- İcma daxilində plakatlar/posterlər yerləşdirməklə layihə ilə bağlı elanları yaymaq;
- İctimai şikayətləri almaq və emal etmək;
 - Şikayətləri qeydiyyatdan keçirmək və onları layihə rəhbərliyinə göndərmək;
 - Şikayətlər bağlanana qədər onları izləmək;
 - Şikayətlər jurnalını saxlamaq və təmin etmək;
- Layihə üçün yerli işçilərin işə götürülməsinə kömək göstərmək;
 - İş elanları vermək;
 - Layihə şirkətinin/podratçıların nümayəndələrini cəlb etməklə işlə bağlı müsahibələri təşkil etmək;
 - Müsahibənin nəticələrini sənədləşdirmək və onların uçotunu aparmaq;
- Yerli səlahiyyətli qurumları və layihə rəhbərliyini cəlb etməklə ictimaiyyətlə görüşlər təşkil etmək;
- Layihəni işləyib hazırlayan tərəf tərəfindən maliyyələşdirilmə üçün icmaların layihə ilə bağlı təkliflərini tərtib etmək; və
- İcmalarla bütün kommunikasiyanı sənədləşdirmək və onların uçotunu aparmaq.

27 iyun 2021-ci il tarixinə İctimai Məlumat Mərkəzinə heç bir şikayət daxil olmayıb. Layihə tərəfindən iş elanı yerləşdirilməyib; lakin, 2 noyabr 2021-ci il tarixinə 12 iş müraciəti olub. Layihə üçün işə qəbul yerli səviyyədə elan olunacaq və müvafiq səviyyələrdə tələb olunan bacarıqlara malik ölkə vətəndaşlarına üstünlük veriləcək.

Cədvəl 6-1 Pirəkəşkül kəndində İctimai Məlumat Mərkəzi

FOTOŞƏKİLLƏR



6.3 YVBP çərçivəsində məsləhətləşmələr

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ƏMSSTQ mərhələsində məsləhətləşmələr aparılıb. Torpaqdan istifadə, torpaq mülkiyyəti və sosial-iqtisadi məqamlar barədə əlavə məlumat əldə etmək üçün Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər, o cümlədən maraqlı tərəflər ilə hazırda ayrı-ayrılıqda məsləhətləşmələr aparılır. Aşağıda YVBP çərçivəsində cəlb olunan maraqlı tərəflərin siyahısı təqdim olunur.

Cədvəl 6-2 YVBP çərçivəsində cəlb olunan maraqlı tərəflər

MARAQLI TƏRƏF QURUPU	MARAQLI TƏRƏF QURUMLARI	LAYİHƏYƏ UYĞUNLUQ: Təsir əsaslı (A), MARAQ əsaslı (I), və YA QƏRAR QƏBUL EDƏN (D)	TİKINTI İŞLƏRİ ÜÇÜN GÜNDƏLİK VƏ METODLAR
Torpaq istifadəçiləri	Pirəkəşkül kəndindən olan təsərrüfatların çobanları	A: Otlaqların itirilməsi (iqtisadi sabitliyin pozulması) və torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması səbəbindən birbaşa təsir.	Torpaqdan istifadə və mülkiyyətlə əlaqədar məsələlər, iqtisadi sabitliyin pozulması və otlaq sahələrinin itirilməsi ilə əlaqədar məsələlər. Rəsmi görüşlər və ikitərəfli danışıqlar/ telefon zəngləri/ məktublar
	Bitki toplayanlar		
Fəhlələr	Çobanlar tərəfindən işə götürülən daimi və müvəqqəti işçilər	A: Layihənin tikinti fazası mal-qaranın otarılmasına mane ola bilər.	Mal-qaranın otarılması fəaliyyətinin pozulması və onların gəlirlərinə hər hansı təsirlər ilə əlaqədar məsələlər. Rəsmi görüşlər və ikitərəfli danışıqlar/ telefon zəngləri

MARAQLI TƏRƏF QURUPU	MARAQLI TƏRƏF QURUMLARI	LAYİHƏYƏ UYĞUNLUQ: Təsir ƏSASLI (A), MARAQ ƏSASLI (I), VƏ YA QƏRAR QƏBUL EDƏN (D)	TİKINTI İŞLƏRİ ÜÇÜN GÜNDƏLİK VƏ METODLAR
Yerli hökumət qurumları	Pirəkəşkül bələdiyyəsi	D: Layihə sahəsi bələdiyyənin yurisdiksiyası daxilində yerləşir	Torpaqdan istifadə, otlaq ərazisinin mövcudluğu və alternativ otlaqla əlaqədar məsələlər. Rəsmi görüşlər / yazışma / telefon zəngləri
Hökumət orqanı	Abşeron rayon icra hakimiyyətinin yerli nümayəndəsi	D: Torpaq mülkiyyətçiliyi və torpaqdan istifadəyə nəzarət edən Tənzimləyici qurumun bir hissəsi	Torpaqdan istifadə və torpaq mülkiyyəti ilə əlaqədar məlumat sorğusu və məsələlərin müzakirəsi. Rəsmi görüşlər / yazışma / telefon zəngləri (zəruri hallarda)
Maliyyə institutları	AYİB/AİB	D: Layihə üçün maliyyə vəsaitinin təmin olunması	AYİB-in icra tələblərinə və AİB-in mühafizə tələblərinə uyğunluğu təmin etmək üçün proses boyu davam edən dialoq

6.4 Şikayətlərə baxılma mexanizmi

AYİB, AİB və BMK İS sifarişçidən Layihə çərçivəsində təsirə məruz qalmış insanlardan onları narahat edən məsələlər barədə məlumatların və şikayətlərin qəbulu və həllinin asanlaşdırılması üçün münsib prosedura malik şikayətlərə baxılması mexanizmi yaratmağı tələb edir.

Layihə üzrə şikayətlərə baxılması mexanizmi mədəni cəhətdən məqbul olan və pulsuz əldə edilə bilən aydın və şəffaf prosedura istifadə edəcək; beləliklə, bütün təsirə məruz qalan tərəflərin şikayət etmək imkanı olacaq. Layihə çərçivəsində şikayətlərə baxılma mexanizminə əsasən, LTMQŞ-lər şikayətlərin həll edilməsi üçün Layihənin şikayətlərə baxılma mexanizmindən kənar mexanizmlərə, məsələn məhkəmələrə müraciət edə bilərlər.

Məxfilik, fərdi məlumatların qorunması, maraqların toqquşması, anonim şikayətlər və istənilən formada təqibə qarşı dözümsüzlük siyasəti ilə əlaqədar müddəalar daxil edilməlidir.

Bütün LTMQŞ-lər təqibdən (məsələn, təhdid, hədə-qorxu, qısnama və ya zorakılıqdan) qorxmadan öz fikirlərini, rəylərini və narahatlıqlarını ifadə edə bilməlidirlər. Buna nail olmaq üçün layihə çərçivəsində təqiblərə qarşı dözümsüzlük siyasəti qəbul ediləcək və həmin siyasət Davranış Kodeksində və şirkətin əsas prinsiplərində öz əksini tapacaq. Təqiblər ilə əlaqədar istənilən iddiaya dərhal baxılacaq və onlara qarşı cavab tədbirləri görülməli, risk altında olan şəxslərlə

məsləhətləşmələr əsasında cavablar veriləcək, təqiblərə qarşı cavab tədbirləri və onların həyata keçirilməsi isə zərərçəkənlərlə razılaşdırılacaq.

Şikayətlərə baxılma mexanizmi çərçivəsində kimi aşağıdakı proses və müddətlərə riayət edilməlidir. Mürəkkəb şikayətlərə və ya digər amillərə görə araşdırma müddəti uzandığı hallarda Şikayətçi bu gecikmə və yenilənmiş gözlənilən cavab müddətləri barədə məlumatlandırılacaq.

Cədvəl 6-3 Şikayətlərə baxılma prosesi və müddətlər

MƏRHƏLƏ	MÜDDƏT
Şikayət daxil oldu/təqdim edildi	-
Şikayət qeydə alındı və təsdiqləndi	Şikayət təqdim edildikdən sonra 1 həftə ərzində
Şikayət araşdırıldı	Şikayət təqdim edildikdən sonra 30 gün ərzində*
Təklif olunan qətnamə şikayətçiye çatdırıldı	Şikayət təqdim edildikdən sonra 2 həftə ərzində
MÜNASIB HALLARDA, ŞİKAYƏTÇİ QƏRAR NARAZI QALDIQDAN SONRA	
Şikayətin yenidən qiymətləndirilməsi/yeni həll variantının təklif edilməsi/Şikayətçinin yekun qərar barədə məlumatlandırılması üçün tədbirlər	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 2 həftə ərzində
İki tərəf arasında şikayətin həll edilməsi mümkün olmadığı halda, vasitəçi, yeni Layihə ərazisində mədəniyyət və qaydaları başa düşən yerli liderlər cəlb olunacaq.	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 2 həftə ərzində.
Layihə səviyyəsində həll olunmayan şikayətlər - ACWA Power şirkətinin yüksək rəhbərliyinin, bələdiyyənin və hər hansı digər aidiyyəti səlahiyyətli orqanların (zəruri hallarda) iştirakı ilə şikayətlərə baxılma komitəsi.	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 30 gün ərzində.

Yuxarıda qeyd olunan şikayətlərə baxılma mexanizmi Layihə çərçivəsində Maraqlı tərəflərin cəlb olunması Planı ilə müəyyən edilmiş prosesə çevriləcək və təsdiq olunduqdan sonra Layihə tərəfləri tərəfindən həyata keçiriləcək.

Cədvəl 6-4 Şikayətlərə baxılma mexanizmi üçün əlaqə məlumatları

ŞİRKƏT	ƏLAQƏ MƏLUMATLARI
Layihə şirkəti	"ACWA POWER AZERBAIJAN RENEWABLE ENERGY"
Şikayətlərə baxılma Üzrə menecer/məsul şəxs	Cavid Əlifli Telefon: M + 994 50 241 80 30 E-poçt: JAlifli@acwapower.com
İMM	Aydan Şərifova Telefon: +99470 822 11 43 E-poçt: aydan2697aydan@gmail.com

7 İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASI İLƏ ƏLAQƏDAR ÇƏRÇİVƏ VƏ METODOLOGİYA

Yaşayış vasitələrinin bərpası Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyinə və AYİB, AİB və BMK-nın tələblərinə uyğun olaraq həyata keçiriləcək. Proses aşağıdakı əsas mərhələlərdən ibarət olacaq:

- LTMQŞ-ləri, onların yaşayış vasitələrini müəyyənləşdirmək və kompensasiya və/və ya yardım almaq hüququ olanları, məsələn, həssas ailələri və s. müəyyən etmək üçün təsirə məruz qalmış torpaq istifadəçilərinin siyahıya alınması. – Bu, sosial-iqtisadi tədqiqat/sorğu çərçivəsində həyata keçirilib, əldə olunan nəticələr isə hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.
- Layihə ərazisində LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətini müəyyən etmək üçün siyahıyaalma məlumatlarına əlavə olaraq sosial-iqtisadi sorğu. Sosial-iqtisadi sorğuda aşağıdakılar nəzərə alınacaq:
 - Ailə tərkibi;
 - Respondentlərə aid şəxsi məlumatlar, yəni, yaşı, yaşayış yeri, cinsi, təhsil səviyyəsi, sağlamlıq vəziyyəti və s.;
 - Gəlir mənbələri və məsrəflər;
 - Həssas ailələrin müəyyən edilməsi;
 - Təsirə məruz qalan torpaqların istifadəsi;
 - LTMQŞ-lərin layihədən ehtiyac duyduqları yardımın növü və s.

Bu sosial-iqtisadi araşdırma/sorğu aparılıb, toplanmış məlumatlar isə hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

- Kompensasiya və yaşayış vasitələrinin bərpası tədbirləri prosesində müvafiq hökumət orqanları/qurumları və LTMQŞ-lər ilə məsləhətləşmə görüşləri və s. LTMQŞ-lərin proseslə əlaqədar hər hansı sual, şikayət və ya aydınlaşdırma sorğusu və s. təqdim etmək üçün şikayətlərə baxılma mexanizminə çıxışı olacaq.

Hazırda müvafiq hökumət orqanları/qurumları ilə məsləhətləşmələr davam edir və bu məsləhətləşmələrin nəticələri Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

7.1 Uyğunluq meyarları

Layihə çərçivəsində kompensasiya və ya dəstək almaq hüququ olan layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQŞ-lər):

- Layihə sahəsindən istifadə edən ev təsərrüfatları.
 - Torpaqdan istifadə üçün rəsmi torpaq icarə müqaviləsi olmayan ev təsərrüfatları
 - Layihə sahəsindən istifadə edən bitki toplayanlar
- Təsirə məruz qalan ev təsərrüfatlarında işləyən çobanlar/işçilər.

7.2 Son tarix

Meyarlara uyğun olan torpaq istifadəçilərinin müəyyən edilməsi və qeydiyyatı üçün konkret müddətin olmasını təmin etmək üçün son tarix müəyyən ediləcək. Həmin tarix siyahıyaalma və sorğuların son günü olacaq və maraqlı tərəflər matrisasında göstərilən məsləhətləşmə metodlarından istifadə etməklə LTMQŞ-lərə bildiriləcək. Davam etməkdə olan YVBP prosesi Layihənin tikinti fazası başlamazdan əvvəl tamamlanacaq.

7.3 Təyinat matrisası

YVBP hazırlandığı müddətdə LTMQŞ-lərə bir sıra kompensasiya tədbirləri, habelə yaşayış vasitələri ilə əlaqədar yardım və bərpa imkanları təqdim olunacaq. Uyğunluq meyarlarına dair ilkin matrisa aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur.

Cədvəl 7-1 İlkin təyinat matrisası

ƏMLAK	SPEKİFİKASIYALAR	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
Torpaq	Layihə ərazisindəki otlaq	Layihə sahəsindən otlaq ərazisi kimi istifadə edən bütün maldarlar (çobanlar) və ev təsərrüfatları	- Çobanlar mal-qaralarını layihə sahəsinin digər ərazilərində otara bilmələri üçün tikinti fazasında əlçatmaz olan ərazilərin demarkasiyası - Tikinti fazasında mal-qaranın otarılmasının hələ də mümkün ola biləcəyi ərazilərdə mal-qara və çobanlar üçün müvəqqəti giriş-çıxış yollarının təmin edilməsi. - Layihənin tikinti fazası başlanmazdan bir ay əvvəl bütün ev təsərrüfatlarına və onların çobanlarına xəbərdarlıq ediləcək və alternativ otlaqların yeri barədə məlumat veriləcək. - Tikinti fazası başlamazdan bir ay əvvəl yerli bələdiyyə ilə məsləhətləşmələr əsasında müəyyənləşdirilmiş alternativ otlaqlara giriş-çıxış imkanı təmin ediləcək. - Alternativ otlaq ərazisinə köçürülən müddət ərzində maldarlar(çobanlar)/ev təsərrüfatları üçün keçid dəstəyi təmin olunacaq. Bu dəstəyə maldarların(çobanların)/ev təsərrüfatlarının yeni otlaq ərazilərinə keçidini asanlaşdırmaq üçün heyvanların yeminin təmin olunması və baytarlıq xidmətlərinin göstərilməsi daxil olacaq. - Alternativ otlaq sahələrinə keçid nəticəsində ailə gəlirinə təsir olduqda, təsirə məruz qalmış ev təsərrüfatlarına gəlir itkisinə görə kompensasiya təmin olunacaq.
Bitkilər	Kəkləkotu kimi bitkilərin itirilməsi (turban meydançası, yarımtənsiya, açıq	Bütün bitki toplayanlar	- Bitki toplayanlara tikinti işlərinin qrafiki və onun mövsümi bitki yığımları ilə necə uyğunlaşdığı barədə məlumatın verilməsi. - Tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl bilavasitə layihə sahəsindən bitki toplamaq hüququ. Tikinti işlərinə bitkilər yığılmazdan əvvəl başlanıldığı halda, bilavasitə

ƏMLAK	SPEKİFİKASİYALAR	Təsirə MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
	anbar sahələrində torpağın daimi alınması nəticəsində)		layihə sahəsində itirilmiş məhsulun dəyərinin əvəzi tam məbləğdə kompensasiya ediləcək¹. • Bitki toplayanlar layihə sahəsinin digər ərazilərində bitki toplaya bilmələri üçün tikinti fazasında əlçatmaz olan ərazilərin demarkasiyası. • Tikinti fazasının bitkilərin hələ də toplana biləcəyi sahələrə bitki yığanlar üçün müvəqqəti giriş-çıxış yollarının ayrılması. • Alternativ məşğulluq imkanlarının tapılmasında əlavə yardımın göstərilməsi, yəni, layihə sahəsində prioritet məşğulluq və s. (bunun bitki toplama fəaliyyətlərinə təsir etməməsi təmin edilməlidir).
Məşğulluq	Məşğulluq imkanının itirilməsi	47 ev təsərrüfatının işə götürdüyü maldarlar (çobanlar)	Aşağıdakılar yalnız alternativ otlaq sahəsinə keçid dövründə tətbiq edilir. • Keçid dövründə itirilmiş xalis gəlirin tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası (mal-qara otarma fəaliyyəti bərpa olunana qədər). Bu, əvvəlki maliyyə ilinin gəlirlərinə əsaslanacaq. • Alternativ məşğulluq imkanları tapmaq (yeni layihə sahəsində prioritet məşğulluq və s.) üçün təlimin verilməsi və əlavə yardımın göstərilməsi.
Həssas ev təsərrüfatları (ailələr)	-	Rəsmi icarə müqaviləsi olmayan bütün ev təsərrüfatları, Layihə	• Həssas ev təsərrüfatları və çobanlar onların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına yönəlcək əlavə dəstək almaq hüququ qazanacaqlar. Bu cür əlavə dəstək hər bir ev təsərrüfatının ehtiyaclarına əsaslanacaq.

¹ BMK İS 5-ə əsasən, əvəzetmə dəyəri əmlakın bazar dəyəri və əməliyyat xərcləri kimi müəyyən edilir. Bu qiymətləndirmə metodunu tətbiq edərkən əmlakın amortizasiyası nəzərə alınmamalıdır. Bazar dəyəri Təsirə məruz qalan icmalara və şəxslərə itirilmiş əmlakı analoji dəyərli əmlaklarla əvəz etmək imkanı vermək üçün tələb olunan dəyər kimi müəyyən edilir.

ƏMLAK	SPEKİFİKASIYALAR	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
		ərazisindən istifadə edən bütün ev təsərrüfatları, yaşı 60 və yuxarı olan ev təsərrüfatları və çobanlar, xroniki xəstəliyi, əlilliyi olan ev təsərrüfatları və çobanlar, sosial yardım alan ailə üzvləri olan ev təsərrüfatları, kredit ödəməli olan ev təsərrüfatları və çobanlar	- Layihə ilə bağlı işlər üçün işə götürülmədə üstünlük, təlim imkanları, əmək haqqı yardımı və s. (bunun heyvandarlıq fəaliyyətinə təsir etməməsi təmin edilməlidir). - Pul müavinətinin verilməsi. Minimum üç (3) aylıq rəsmi maaş və ya ölkə üzrə müəyyən edilmiş minimum əmək haqqı (hansı daha yüksəkdirsə) təmin ediləcək (birdəfəlik ödəniş kimi).

Qeyd:

- AYİB İS 5-ə (Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulması) və BMK-nın 5-ci moduluna (Yaşayış vasitələrinin bərpası və yaxşılaşdırılması) uyğun olaraq LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr əsasında Yekun YVBP çərçivəsində yaşayış vasitələrinə dəstək proqramları müəyyən ediləcək və hazırlanacaq.
- Tikinti və istismar fazalarında müəyyən edilən hər hansı gözlənilməz təsirlər tam əvəzetmə dəyəri ilə kompensasiya ediləcək.

7.4 Qiymətləndirmə və kompensasiya

Kompensasiya üçün qiymətləndirmə qanuni lisenziyalı qiymətləndirmə firmasında işləyən qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən həyata keçiriləcək. Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanun torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması proseduralarını, habelə kompensasiyaların hesablanması və ödənilməsi proseduralarını tənzimləyən hüquqi tələbdir. Həmin qanunun prosesi idarə etmək üçün istifadə ediləcək maddələri:

- Maddə 7. Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs. Həmin maddənin 7.3-cü bəndində alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər hesab ediləcək 5 qrup şəxslər nəzərdə tutulur. Bu şəxslər qrupları bu YVBP layihəsinin 3.1.3-cü bölməsində təsvir edilib;
 - 8-ci maddənin 8.2.5-ci bəndində torpağa sahibliyin alınması başlayana qədər kompensasiyanın ödənilməsi və ya köçürülmənin zəruriliyi göstərilir.
 - Alınan torpağın qiymətləndirilməsi haqqında 23-cü maddənin 23.1.1-ci və 23.1.2-ci bəndlərində alınan torpağın bazar qiyməti, torpağın, tikililərin və daşınar əmlakın bərpə qiymətinə dair məlumat və dəlillərin toplanmasının zəruriliyi göstərilir. *Qeyd etmək lazımdır ki, layihə sahəsində heç bir bina/tikili və daşınar əmlak yoxdur;*
 - 23-cü maddənin 23.1.4-cü bəndində alınan torpağın və digər əmlakın qiymətləndirilməsi məqsədilə müstəqil qiymətləndiricinin cəlb edilməsinin zəruriliyi göstərilir. *Bu layihə çərçivəsində, sahədə heç bir əmlak və ya mövcud tikililər yoxdur, buna görə də yalnız alınan torpaq sahəsinin qiymətləndirilməsi aparılacaq;*
 - Maddə 55. Kompensasiyanın məbləği ilə bağlı torpağın qiymətləndirilməsi üsulu. Kompensasiyanın məbləği ilə bağlı torpağın qiymətləndirilməsi üsulu 55.1.1-ci bənddə göstərilir ki, alınan torpaq üçün kompensasiyanın məbləği alınan torpağın bazar qiyməti müəyyən edilməklə hesablanır;
 - 58-ci maddəyə əsasən, torpağın bazar qiyməti torpağın siyahıya alınma tarixindən əvvəlki üç ay ərzində alınan torpağa uyğun torpağın notariat qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqavilələrində göstərilmiş 3 (üç) ən yüksək qiymətin orta göstəricisi əsasında müəyyən edilir. Torpağın qiymətinin onun bazar qiyməti əsasında müəyyən edilməsi üçün alınan torpağı 100 metrədək əhatə edən ərazi üzrə, həmin ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda alınan torpağı 250 metrədək əhatə edən ərazi üzrə, həmin ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda alınan torpağı 500 metrədək əhatə edən ərazi üzrə mövcud olan, alınacaq torpağa uyğun torpağın bazar qiyməti əsas götürülür;
- Torpağın qiymətinin onun bazar qiyməti əsasında müəyyən edilməsi üçün alınan torpağı 500 metrədək əhatə edən ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda həmin torpağın bazar qiyməti yerləşdiyi inzibati ərazi vahidinə uyğun olaraq rayon, şəhər və şəhər rayonlarında mövcud olan, alınacaq torpağa uyğun torpağın bazar qiyməti əsas götürülür.
- Ümumi istifadədə olan torpağa hüquqların itirilməsinə görə kompensasiya haqqında 64-cü maddədə qeyd edilir ki, alınan torpağa ümumi istifadədə olan torpaq sahələri daxil olduqda, ondan istifadə etmək və ya məhsul götürmək hüququna malik olan şəxslər ümumi istifadədə olan torpaq sahələrinə giriş, istifadə və ya məhsul götürmək hüququnun itirilməsinə görə kompensasiya almaq hüququna malikdirlər;

- Narahatlıq üçün kompensasiya haqqında 68-cü maddədə narahatlıq üçün kompensasiya qiymətləndirilərkən nəzərə alınmalı olan məqamlar göstərilir. Qeyd olunanlara aşağıdakılar daxildir:
 - Təsirə məruz qalan şəxslərin mal-qarasının təhlükəsiz və salamat şəkildə nəql edilməsi ilə bağlı xərclər;
 - Torpağın alınması ilə əlaqədar və/və ya keçid dövründə hər hansı gəlir itkisi;
 - LTMQŞ-lərin yeni yaşayış yerində onların şəraitinə uyğun olan iş yerində işləyə bilməsi üçün tələb olunan təlimlə bağlı xərclər;
 - Təsirə məruz qalan şəxslərin ailələrinin ehtiyaclarının ödənilməsi üçün qida məhsulları onların torpaqlarından təmin edildiyi halda, həmin şəxslərin qida məhsulları ilə mütəmadi təmin edilməsi xərcləri;
- Kompensasiya ilə bağlı təklifin qəbul edilməsi haqqında 68-ci maddədə qeyd olunur ki, təklifin ünvanlandığı şəxs həmin təklifi aldıqdan sonra 40 gün müddətində aşağıdakılarla bağlı qərar qəbul etməlidir:
 - Verilən kompensasiyanı tam və ya qismən qəbul etmək;
 - Verilən kompensasiyanı etirazla tam və ya qismən qəbul etmək;
 - Verilən kompensasiyadan tam və ya qismən imtina etmək

Verilən kompensasiyadan tam və ya qismən imtina etdiyi halda, təklifin ünvanlandığı şəxs mübahisəni aşağıdakı 75-ci maddədə nəzərdə tutulan şikayətlərin baxılması komissiyasına təqdim edir.

- Şikayətlərə baxılması komissiyası haqqında 75-ci maddədə qeyd olunur ki, alınan torpağın yerləşdiyi müvafiq inzibati ərazi vahidi üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı torpağın alınması ilə əlaqədar alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər tərəfindən verilmiş şikayətləri həll etmək üçün dینləmək, araşdırmaq və bütün səylərini istifadə etmək funksiyalarına malik olan, müvafiq şəxslərdən ibarət şikayətlərin baxılması komissiyası təşkil edir.

Şikayətlərin baxılması komissiyasının qərarı ilə razı olmayan alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs iddianı və ya şikayəti nəzarət orqanına təqdim edə bilər.

Yuxarıda qeyd olunanlara və layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərə dair cari məlumata əsasən, aşağıdakılara görə kompensasiya veriləcək:

- Otlaq sahələrinin itirilməsi – itirilmiş torpaqlarla müqayisədə eyni keyfiyyətdə, ölçüdə, eyni potensial məhsuldarlığa malik alternativ otlaq sahələrinin təmin edilməsi şəklində ödənilməli olan əsas kompensasiya.
- Bitkilərin itirilməsi – bitki toplamaq üçün alternativ torpaqların təmin edilməsi şəklində ödənilməli olan əsas kompensasiya.
- Ev təsərrüfatları tərəfindən otlaq ərazisi ilə bağlı gəlir itkisi - Yeni alternativ torpaqlara keçid zamanı gəlir əldə etmə qabiliyyətinin itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası
- İşçilər/çobanlar tərəfindən əmək haqqının itirilməsi - Yeni alternativ torpaqlara keçid zamanı əmək haqqının itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası

Otlaq sahəsinin itirilməsi, bitkilərin itirilməsi, gəlirin itirilməsi və əmək haqqının itirilməsi ilə əlaqədar bütün kompensasiya hüquqları üçün yuxarıdakı təyinat matrisasına (Cədvəl 7-1) istinad etməyiniz xahiş olunur.

7.4.1 Qiymətləndirmə metodologiyası

Əvəzetmə dəyərinin müəyyən edilməsi üçün qiymətləndirmə metodu Yekun YVBP mərhələsində cəlb olunacaq qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən təmin ediləcək. Bu metodologiya sənədləşdiriləcək və Yekun YVBP-yə daxil ediləcək. Bu mərhələdə gözlənilir ki, qiymətləndirici ev təsərrüfatlarının və bitki toplayanların gəlir əldə etmə qabiliyyətinin itirilməsini hesablamaq üçün əvvəlki maliyyə ilindən əldə edilən gəliri və bütün keçid dövrünü əsas götürəcək. Eyni yanaşma işçilərə/çobanlara da şamil olunacaq. Eyni keyfiyyətə, ölçüyə və potensial məhsuldarlığa malik olan alternativ torpaqlar təmin edilmədiyi və ya təmin edilməsi mümkün olmadığı hallarda, qiymətləndirici otlaq sahəsinin itirilməsini alınan torpağın (yəni, TİM çərçivəsində layihəyə ayrılmış torpaq sahəsinin) bazar qiymətinə əsasən hesablayacaq (Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanunun 58-ci maddəsinə uyğun olaraq).

7.4.2 Kompensasiya metodu

Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda kompensasiyanın hesablanması metodologiyası müəyyən edilmir. Bununla belə, ödəniləcək bütün kompensasiyalar bütün təsirə məruz qalan şəxslərin yaşayış vasitələri, gəlir, yaşayış səviyyəsi və şəraiti köçürülmədən əvvəlki ilə müqayisədə pis olmamaq şərtlə bərpa edilməli olduğu prinsipinə əsaslanacaq. Alternativ torpaqlara köçürülmə zamanı çəkilən bütün ağılabatan xərclər (əgər varsa) və cari inflyasiya kompensasiya hesablanarkən nəzərə alınacaq. Gəlir əldə etmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə kompensasiya Azərbaycanda müəyyən edilmiş minimum aylıq əmək haqqından az olmayacaq. Bütün LTMQŞ-lərə kompensasiya sahədə hər hansı iş başlamazdan əvvəl ödəniləcək.

Qeyd: Təfərrüatlı/xüsusi qiymətləndirmə və kompensasiya metodologiyası yekun YVBP tərkibində təqdim olunacaq.

8 İNSTITUSİONAL MƏSULİYYƏT

YVBP-nin planlaşdırılması, hazırlanması və həyata keçirilməsi müxtəlif prosesləri və fərqli vəzifə və cavabdehlikləri olan müxtəlif tərəfləri/maraqlı tərəfləri əhatə edir. Torpağın alınması və köçürülmə prosesində müxtəlif qurumlar və təsisatlar müxtəlif funksiyalara görə cavabdehdirlər. Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulub ki, torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması barədə qərar Dövlət tərəfindən verilir.

8.1 Hökumət qurumu

8.2 Pirəkəşkül bələdiyyəsi

Pirəkəşkül bələdiyyəsi YVBP proseslərində fəal iştirak edir. Onların vəzifələri aşağıdakılardan ibarətdir:

- Abşeron rayonu ərazisində yerləşən torpaq sahəsinin Layihəyə ayrılması;
- LTQMŞİ-lərə məktub təqdim etməklə onlara torpaq sahəsinin dövlət tərəfindən layihənin icrası üçün istifadə edildiyi barədə bildiriş vermək;
- Abşeron rayonu ərazisində alternativ torpaq sahələrinin müəyyən edilməsi və LTMQŞ-lərə ayrılması;
- LTMQŞ-lər və Layihəçi arasında məlumat mübadiləsində yardımın göstərilməsi

8.3 ACWA Power

Layihəçi qismində ACWA Power şirkəti YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsində mühüm rol oynayacaq. Onun bəzi vəzifə və cavabdehliklərinə aşağıdakılar daxildir:

8.3.1 Baş direktorun müavini (Layihə Şirkəti)

- YVBP üzrə ehtiyac və həyata keçirilmə tələbləri başa düşmək;
- YVBP-nin həyata keçirilməsinə dəstək vermək;
- YVBP-nin həyata keçirilməsi üçün insan və maliyyə resurslarının ayrılmasını təmin etmək; və
- YVBP-nin həyata keçirilməsinə nəzarət etmək və yoxlamaq üçün müstəqil E və S məsləhətçisinin təyin edilməsini təmin etmək.

8.3.2 Biznesin inkişafı qrupu (Azərbaycan heyəti)

- YVBP hazırlandıqdan və yekun vəziyyətə gətirildikdən sonra LTMQŞ-lərin yekun hüquqlarının və yaşayış vasitələrinin bərpası paketlərinin açılması;

- Pul kompensasiyasına cavabdeh olan komitə də daxil olmaqla Yaşayış vasitələrinin bərpası üzrə qrupun yaradılması;
- Bələdiyyə ilə yeni TİM-nin təmin edilməsində, TİM-nin Dövlət Torpaq Agentliyində qeydiyyatda alınmasında və s. ev təsərrüfatlarına dəstək olmaq üçün lazım olan personalın təyin edilməsi;
- Yaşayış vasitələrinin bərpasına dəstək proqramlarının təmin edilməsi üçün ekspertlərin, məsələn, çobanlara heyvandarlığa dair təlimlərin keçirilməsi üçün heyvandarlıq üzrə texniklərin təyin edilməsi; və
- MST Üzrə Podratçının və İTX şirkətinin (konkret haldan asılı olaraq) kompensasiya siyasətindən xəbərdar olmasını və belə siyasətlərin hər hansı şəkildə pozulmasının qarşısını almaq üçün monitorinqinin təmin edilməsi.

8.3.3 Maliyyə şöbəsi

- YVBP icra qrafikinə uyğun olaraq pul kompensasiyası paketinin LTMQŞ-lərin fərdi bank hesablarına ödənilməsi və hər hansı digər əlavə keçid dəstəyinin təmin edilməsi; və
- Bütün LTMQŞ kompensasiya paketlərindən əlavə gəlir vergisinin vaxtında ödənilməsinin təmin edilməsi.

8.3.4 EvəS tədbirlərinin icrası üzrə menecer

- YVBP çərçivəsində yaradılmış Şikayətlərə Baxılma Mexanizmi və İctimai Məlumat Mərkəzi vasitəsilə daxil olan şikayətlərə YVBP icra qrupu ilə əlaqəli surətdə baxılması, o cümlədən zəruri resursların ayrılması;
 - Qeyd edilib ki, YVBP hesabatı tamamlandıqdan sonra şikayətlərə baxılması mexanizmi "5 Capitals" şirkətindən ACWA Power/Layihə Şirkətinə təhvil veriləcək.
- YVBP ilə əlaqədar daxil olan şikayətləri izləmək və həll etmək üçün tikinti və istismar fazalarında İcma ilə əlaqələr üzrə məsul işçi ilə koordinasiya, o cümlədən məlumatın müəyyən olunmuş müddətlər ərzində LTMQŞ-lərə çatdırılması;
- YVBP-nin icra vəziyyətinin monitorinqi və barəsində hesabatların təqdim edilməsi; və
- Biznesin inkişafı qrupu ilə əlaqələndirməklə kreditrlərə monitorinq və audit hesabatlarının təqdim edilməsi.

8.3.5 İR üzrə menecer

- Biznesin inkişafı qrupu və Maliyyə şöbəsi ilə əlaqələndirməklə LTMQŞ-lərin kompensasiya paketləri üzrə fərdi müqavilələrin hazırlanması;
- Çobanları dəstəkləmək üçün lazım olan ekspertlərin, yeni maliyyə məsləhətçisi, heyvandarlıq üzrə mütəxəssis və s. təyin edilməsi üçün müqavilələrin hazırlanması; və
- Layihə şirkəti ilə LTMQŞ-lər arasında bütün müqavilələrin, o cümlədən LTMQŞ-ləri dəstəkləyən müxtəlif ekspertlərlə imzalanmış müqavilələrin uçotunun aparılması.

8.4 Ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi

Bu sənəddə qeyd olunan monitoring tələblərinə uyğunluğu təmin etmək və aşağıdakıları yerinə yetirmək üçün ACWA Power ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi təyin edəcək:

- YVBP-nin həyata keçirilmə prosesinə nəzarət etmək və kreditrlara təqdim etmək üçün YVBP-nin həyata keçirilməsinə dair monitoring hesabatları hazırlamaq;
- Qiymətləndirmə prosesində və YVBP-nin icrası və monitoringi müddətində meydana çıxan hər hansı məsələlər barədə ACWA Power şirkətinə məlumat vermək;
- Kreditrlara təqdim olunan monitoring hesabatlarında YVBP-nin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar hər hansı uyğunsuzluq və düzəldici tədbirlər barədə rəy bildirmək; və
- Kreditrların tələblərinə uyğun olaraq düzəliş tədbirlərinin həyata keçirilməsini tələb edən məsələlərə dair tövsiyələr vermək.

8.5 Qiymətləndirmə üzrə məsləhətçi

İnventarlaşdırma və qiymətləndirmə prosesi qanuni lisenziyalı qiymətləndirmə firmasında işləyən qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən həyata keçiriləcək. Qiymətləndirici otlaqların qiymətləndirilməsi və kompensasiya hesablamalarına cəlb olunacaq.

9 İCRA QRAFİKİ

YVBP-nin həyata keçirilməsi bütün LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsini, həmçinin bu prosesin monitorinqini əhatə edəcək. Bu YVBP layihəsinə və Azərbaycan Respublikasının Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanununa uyğun olaraq, bütün LTMQŞ-lər hər hansı tikinti işləri başlamazdan əvvəl kompensasiya alacaqlar. Bundan əlavə, tikinti işləri açığqlama və LTMQŞ-lərlə məsləhətləşmələr tamamlanana qədər başlanmayacaq.

YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsi Layihənin ümumi icra qrafikinə uyğun olaraq planlaşdırılacaq.

9.1 Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı - Qrafik

Yaşayış vasitələrinin bərpası planının hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan qrafik aşağıda təqdim olunur. Nəzərə almaq lazımdır ki, ardıcılıq dəyişə və gözlənilməz hallara görə gecikmələr baş verə, bu isə icra müddətində düzəlişlərə səbəb ola bilər.

Cədvəl 9-1 YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsi qrafiki

Fəaliyyət	Cavabdehlik	Təxmini müddət
LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi	Pirəkəşkül bələdiyyəsi, ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	Fevral, iyun, noyabr 2021 və mart 2022 (Mövcud LTMQŞ-lərin təsdiq edilməsi davam edir).
Maraqlı tərəflərin cəlb olunması	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr 2021-ci ilin fevralında başlayıb və Layihə həyata keçirildiyi bütün müddət ərzində davam edəcək.
Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsinin hazırlanması	5 Capitals və Juru Energy	1-ci təqdimat – 6 fevral 2022-ci il Yeniləmələrdən sonra 2-ci və 3-cü təqdimat – 2022-ci ilin apreli Yeniləmələrdən sonra 4-cü təqdimat – 2022-ci ilin mayı
LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətinə dair sorğular	5 Capitals və Juru Energy	12 mart - 8 aprel 2022
Son tarixin təyin edilməsi	5 Capitals və Juru Energy	12 mart - 8 aprel 2022
Yekun YVBP-nin hazırlanması (o cümlədən sahə səfərləri və alternativ otlaqlara dair görüşlər)	5 Capitals, Juru Energy	Aprel-may 2022
Otlaqların qiymətləndirilməsi	Qiymətləndirmə üzrə mütəxəssis	Təsdiq edilməlidir (çox güman ki, bu, 2022-ci il mayın ortaları - axırları arasında baş verəcək)

Fəaliyyət	Cavabdehlik	Təxmini müddət
Kompensasiya paketinin hazırlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)	Qiymətləndirmə üzrə mütəxəssis, 5 Capitals, Juru Energy	May 2022
İlkin kompensasiya paketinin kreditrlara təqdimatı	AYİB və AİB	May 2022
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	İyun 2022
YVBP-nin və icra qrafikinə nəzərdən keçirilməsinə kreditrların cəlb edilməsi	AYİB və AİB	İyun 2022
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	İyul 2022
YVBP-nin ictimaiyyətə onlayn açıqlanması	AYİB, AİB və ACWA Power veb saytları	İyul 2022
YVBP-nin həyata keçirilməsi		
ACWA Power və LTMQŞ-lər arasında fərdi kompensasiya müqavilələrinin imzalanması	ACWA Power, LTMQŞ-lər	İyul 2022
LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsi	ACWA Power	İyul 2022
Şikayətin həll edilməsi	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	Davamlı
Monitoring		
Kreditrlara rüblük və illik monitoring hesabatlarının təqdim edilməsi	ACWA Power, E və S məsələləri üzrə müstəqil məsləhətçi	1-ci rüblük monitoring hesabatı kreditrlara 2022-ci ilin dekabrında və illik hesabat isə 2023-cü ilin avqustunda təqdim olunmalıdır
Yekun 3-cü tərəf xarici auditi	E və S məsələləri üzrə müstəqil məsləhətçi	ACWA Power və kreditrlar arasında tələb olunan monitoring müddətinə dair razılaşma əsasında müəyyən edilir

Qeyd: Yaşayış vasitələrinin bərpası üçün ətraflı tədbirlər və ya proqramlar Yekun YVBP-yə daxil ediləcək. Qeyd olunanlar AYİB İSR 5-ə (Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulması) və BMK-nın 5-ci moduluna (Yaşayış vasitələrinin bərpası və yaxşılaşdırılması) uyğun olaraq LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr əsasında hazırlanacaq.

Cədvəl 9-2 YVBP-nin icra qrafiki

Vəzifə	FEV	İYUN	NOY	FEV	MAR	APREL	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK	YAN	FEV	MAR	APR	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK
	2021			2022											2023											
LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi																										
Maraqlı tərəflərin cəlb olunması																										
Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsinin hazırlanması																										
LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətinə dair sorğular																										
Son tarixin təyin edilməsi																										
Yekun YVBP-nin hazırlanması (o cümlədən sahə səfərləri və alternativ otlaqlara dair görüşlər)																										
Otlaqların qiymətləndirilməsi)																										
Kompensasiya paketinin hazırlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)																										
İlkin kompensasiya paketinin kreditlara təqdimatı																										
YVBP-nin və icra qrafikinə nəzərdən keçirilməsinə kreditların cəlb edilməsi																										
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması																										
YVBP-nin ictimaiyyətə onlayn açıqlanması																										
LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsi																										
Şikayətlərə baxılması (layihə davam etdiyi müddətdə)	Layihə davam etdiyi müddətdə, o cümlədən mərhələli ödəniş dövrü ərzində LTMQŞ-lər üçün əlçatan olmalıdır.																									
Kreditlara rüblük monitoring																										

Vəzifə	FEV	İYUN	NOY	FEV	MAR	APREL	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK	YAN	FEV	MAR	APR	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK
	2021			2022											2023											
hesabatlarının təqdim edilməsi																										
Kreditrlara illik monitoring hesabatlarının təqdim edilməsi																										
Kompensasiya ödənişlərinin birinci mərhələsi üçün yekun 3-cü tərəf xarici auditi.	Müəyyən edilməlidir																									

10 MONİTORİNG VƏ HESABAT VERMƏ

Monitoring və hesabatların təqdim edilməsi burada müzakirə edilən tədbirlərin həyata keçirilməsinin, daha sonra isə YVBP-nin həyata keçirilməsinin tərkib hissəsi olacaq. Monitoringin əsas məqsədi yaşayış vasitələrinin bərpasının nəticələrinə münasibətdə YVBP-nin icrasının gedişatını, onların LTMQŞ-lərin yaşayış səviyyələrinə təsirini və YVBP-nin məqsədlərinə nail olunub olunmadığını və/və ya hər hansı düzəldici tədbirlərin lazım olub olmadığını qiymətləndirməkdən ibarət olacaq. Əsas monitoring göstəriciləri ən azı aşağıdakıları ehtiva edəcək:

- YVBP-nin məqsədlərinin həyata keçirilməsi və YVBP-də nəzərdə tutulan bütün öhdəliklərin yerinə yetirilib yetirilməməsi.
- Təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirilməsinin və onların effektivliyinin, habelə Azərbaycan qanunvericiliyinin və kreditorların tələblərinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi.
- İmzalanmış fərdi kompensasiya müqavilələrinin sayı.
- Ödəniş qrafikləri ilə müqayisədə nağd pul kompensasiyası almış LTMQŞ-lərin sayı.
- LTMQŞ-lər ilə əlaqədar tədbirlərin iqtisadi sabitliyin pozulmasından əvvəlki ilkin şərtlərlə müqayisədə sosial-iqtisadi vəziyyəti;
- Tikinti fazasından sonra Layihə sahəsində bərpa olunan otlaqların ümumi sahəsi, yeni, açıq anbar sahələri, anbar meydançaları və s. üçün;
- İctimai Məlumat Mərkəzinin (İMM) və şikayətlərə baxılma mexanizminin effektivliyi
 - Bütün LTMQŞ-lər İMM/şikayətlərə baxılma mexanizmindən xəbərdardır və onun mövcudluğu və ona necə müraciət etmək barədə məlumatlandırılıblar.
 - Daxil olmuş və qeydə alınmış şikayətlərin ümumi sayı, layihə səviyyəsində həll olunmuş işlər, kreditorlar tərəfindən qəbul edilmiş xüsusi proses vasitəsilə onların həlli üçün tələb olunmuş müddət.
 - Daxil olmuş şikayətlərin sayı və səbəbləri.
 - Məhkəməyə təqdim olunmuş şikayətlərin sayı və məsələnin məhkəmədə həllinə sərf olunan vaxt və s.
- YVBP-nin həyata keçirilməsində iştirak edən maraqlı tərəflərlə davam edən məsləhətləşmələrin gündəliyi və nəticələri.
 - Qeyd olunanlara ətraflı görüş protokolları və imzalanmış iştirak vərəqələri aid olmalıdır
- Həssas qruplara verilmiş yardımın növü.
- LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin bərpa edilib-edilmədiyinin qiymətləndirilməsi.

- Təsirə məruz qalan ev təsərrüfatlarının yeni alternativ otlaq sahələrindən məmnunluq səviyyəsinə dair sorğunun nəticələri.
- LTMQŞ-lərə keçid dəstəyi göstərmək üçün işə götürülə biləcək ekspertlərin (yeni, heyvandarlıq mütəxəssisləri, maliyyə məsləhətçiləri və s.) hesabatları.
 - Təlim materiallarının təfərrüatlarını, məzmunu o cümlədən LTQMŞ-lərə verilən təlimin iclas protokolunu daxil etmək;
 - Təlimin müddəti;
 - LTQMŞ-lərdən daxil olan sualların və narahatlıq doğuran məsələlərin necə həll olunduğu
 - LTQMŞ-lərə verilən təlimin nəticələrinə və tövsiyələrə (əgər varsa) dair yekun qiymətləndirmə hesabatı.

Bundan əlavə, yaşayış vasitələrinin səmərəli bərpasını nümayiş etdirmək üçün həyata keçirilən tədbirlərin nəticələri sosial-iqtisadi sorğular vasitəsilə toplanmış məlumatlar əsasında izləniləcək. Konkret olaraq, həssas LTMQŞ-lərin öz yaşayış vasitələrini effektiv şəkildə bərpa edə bilib bilmədiklərini müəyyən etmək üçün səylər göstəriləcək. Yaşayış vasitələrinin bərpasının monitorinqi üçün nəticə göstəriciləri aşağıdakıları əhatə edəcək:

- Ev təsərrüfatlarının gəliri artmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti;
- Mənzil şəraiti yaxşılaşdırılmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti
- Aylıq xərclərinin səviyyəsi artmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti.

10.1 Auditlər

10.1.1 Daxili audit

LVBP həyata keçirildiyi müddətdə Layihə şirkəti tərəfindən auditlər aparılacaq. Auditlərin məqsədləri ən azı aşağıdakılardan ibarət olacaq:

- Həyata keçirilmiş təsir azaltma tədbirləri məcmusunun nəzərdən keçirilməsi;
- İcra nəticələrinin YVBP məqsədləri ilə müqayisəsi;
- Məlumatın açıqlanmasının və LTMQŞ-lərlə davamlı məsləhətləşmələrin nəzərdən keçirilməsi;
- Şikayətlərə baxılma mexanizminin nəzərdən keçirilməsi;
- Kompensasiya ödənişlərinin, o cümlədən yaşayış vasitələrinin bərpası proqramlarının həyata keçirilməsinin vəziyyəti; və
- Büdcə və vaxt qrafikləri daxil olmaqla, məqsədlərə nail olmaq üçün (tələb olunduqda) zəruri tədbirləri əks etdirən Düzəldici Tədbirlər Planı.

10.1.2 Üçüncü tərəf auditı

Layihə Şirkəti YVBP-nin həyata keçirilməsinin LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin, həyat səviyyəsinin bərpasında effektiv olub olmadığını və sözügedən plan həyata keçirildiyi müddətdə YVBP məqsədlərinin əldə edilib edilmədiyini yoxlamaq üçün tamamlama/yekun audit aparmaq məqsədilə yaşayış vasitələrinin bərpası və kompensasiya sahələrində təcrübəsi olan müstəqil təşkilat cəlb edəcək. Bu yekun audit YVBP tədbirlərinin həyata keçirilməsindən 24 ay sonra keçiriləcək.

Auditı aparmazdan əvvəl müstəqil məsləhətçi və kreditorlar texniki tapşırıqları razılaşdırmalıdır. Xarici audit daxili monitorinqin və auditin etibarlılığını müəyyən edəcək və ən azı aşağıdakıları əhatə edəcək:

- Daxili monitorinq hesabatlarına nəzərdən keçirilməsi və yoxlanılması;
- İcra nəticələrinin YVBP məqsədləri ilə müqayisəsi;
- Şikayətlərə baxılma mexanizminin effektivliyini nəzərdən keçirilməsi və bütün şikayətlərə baxıldığından yoxlanılması;
- YVBP çərçivəsində nəzərdə tutulan bütün kompensasiyaların və hüquqların LTMQŞ-lərə çatdırıldığından yoxlanılması
- LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin Layihədən əvvəlki səviyyələrə qaytarıldığı və ya yaxşılaşdırıldığından yoxlanılması; və
- Məqsədlərə nail olmaq (tələb olunduqda) və qrafikə uyğunluğu təmin etmək üçün zəruri tədbirləri əks etdirən Düzəldici Tədbirlər Planı.

10.2 İcra üçün büdcə

Yekun YVBP çərçivəsində ətraflı büdcə tərtib olunacaq. Həmin büdcəyə LTMQŞ-lər üçün kompensasiyalar, həssas ailələr üçün əlavə dəstək daxil olmaqla keçid dəstəyi, yaşayış vasitələrinin bərpasına yönəlmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi və monitorinqi üçün büdcə daxildir. Layihə Şirkəti həmçinin gözlənilməz hallar üçün məbləğ, eləcə də Layihə çərçivəsində tikinti işləri ilə əlaqədar gözlənilməz zərər/itkiləri kompensasiya etmək üçün büdcə ayıracaq.